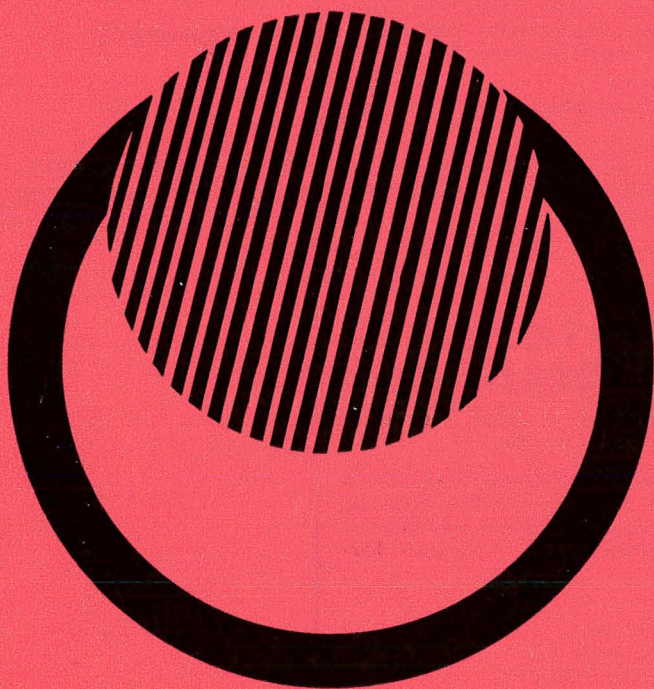

Katsaus

KULTTUURIKESKUS
KRIITTINEN KORKEAKOULU

6.1978

ANTTI-VEIKKO PERHEENTUPA: SUOJATTOMAT TUNTEET, AHDISTUNUT IHMINEN • SVEN
KROHN: ONKO IHMINEN LUOMAKUNNAN KRUUNU? • AINO KASSILA: KOKEMUKSIA
RAAKARAVINNOSTA • J.O. MALLANDER: MAKROBIOTIIKKA — RUOAN DIALEKTIKKAA
• NIKOLAJ-KLAUS VON KREITOR: ERICH FROMMIN IHMISKÄSITYKSESTÄ • KIRJOJA

Katsaus

6. (18.) vuosikerta.
Kuusi numeroa vuodessa.

Julkaisija
Kulttuurikeskus Kriittisen
Korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Toimisto
Väinämöisenkatu 25 A 11, 00100 Helsinki 10
ma—pe klo 9—13. P. 448 514

Toimittajat
Antti-Veikko Perheentupa, päätoimittaja
Osmo Jokinen, toimitussihteeri, puh. 90-713 212,
Hakaniemenkatu 3 A 32, 00530 Helsinki 53.

Toimitusneuvosto
Kriittisen Korkeakoulun johtokunta: Reijo Wile-
nius (pj.), Aulis Aarnio, Inkeri Airola, Oiva Ket-
onen, Seppo Matinvesi, Antti-Veikko Perheentupa,
Ville Repo, Kalevi Suomela ja Antti Tuuri.

Tilaukset vuodelle 1979
maksamalla 40 mk/vuosikerta ps-tilille 715 56-0

Irtonumerot
à 6 mk: Suomalainen Kirjakauppa, Porthanian pa-
perikauppa, Kasvisravintola ja Suomen Luonnon-
suojelun Tuki Helsingissä.

*Osoitteenmuutokset ja jälkitilaukset toimiston
osoitteella*

KULTTUURIKESKUS KRIITTINEN KORKEAKOULU

Osoite: Väinämöisenkatu 25 A 11 00100 HELSINKI 10
Puhelin: 448 514 (ma—pe klo 9—13)

Perustettu 1968. Tarjoaa virikkeitä, yhteyksiä ja
tietoa kaikille, jotka ovat kiinnostuneita aikamme
ongelmista sekä itsensä ja yhteisönsä kehittämisestä.
Kokeilee ja toteuttaa vapaan ja avoimen kor-
keakoulun ideaa.

Toimintamuodot

- avoimet yleisötilaisuudet
- inhimillisen kasvun seminaari
- erityiskurssit ja kutsuseminaarit
- työryhmät ja projektit
- julkaisutoiminta.

Sihteerit

Martti Tuomola (opinto- ja tutkimussihteeri), puh.
90-408 560

Merja-Riitta Ekholm (koulutussihteeri, virkava-
paa), puh. 90-6922 302

Ulla Ruottinen (toimistosihteeri), puh. 90-448 514

Taavi Kassila (tiedotussihteeri), puh. 90-448 514

Kulttuurikeskus Kriittisen Korkeakoulun kannatus-
yhdistys ry:n jäseneksi voi liittyä maksamalla jäsen-
maksun 15 mk/vuosi (tai ainaisjäsenmaksun 200
mk) ps-tilille 1683 71-4.

6•78 sisältö

- 3 ANTTI-VEIKKO PERHEENTUPA
Suojaattomat tunteet, ahdistunut ihminen
- 4 SVEN KROHN
Onko ihminen luomakunnan kruunu?
- 9 AINO KASSILA
Kokemuksia raakaravinnosta
- 13 J. O. MALLANDER
Makrobiotiikka — ruoan dialektiikkaa
- 17 NIKOLAJ-KLAUS VON KREITOR
Erich Frommin ihmiskäsityksestä
- 22 Kirjoja
RAIMO RUOTTU
Virkamies pahoinvointivaltiossa
- 23 Kirjavihjeitä

MUISTITKO UUSIA KATSAUKSEN TILAUKSEN?

ISSN 0022-9458

Forssan Kirjapaino Oy • Forssa 1978

SUOJATTOMAT TUNTEET, AHDISTUNUT IHMINEN

Tuskin olen ainoa, joka ahdistui joulumarkkinoista. Olen varma, että kasvava joukko ihmisiä kestää tätä vuosittain toistuvaa markkinamelua yhä vaikeammin. Mitään suojaa sitä vastaan ei kuitenkaan näytä toistaiseksi olevan odotettavissa.

Päättäneillä joulumarkkinoilla saavutettiin uusia myyntiennätyksiä vallitsevista taloudellisista vaikeuksista huolimatta. Kaupan johto on saavuttanut päämääränsä ja voi olla tyytyväinen. Ihmisissä onnistuttiin taas kerran saamaan aikaan usko runsauden tärkeyteen, tavaroiden paljoudesta syntyvään jouluiloon. Ostamiskäyttäytymistä on syystä luonnehdittu hysteriaksi. Onko oikeus tällaisen hysterian lietsomiseen todellakin niin itsestään selvä asia, ettei sen oikeutusta, moraalialia, missään aseteta kyseenalaiseksi?

Joulu on ylevimpien tunteiden juhla. Sellaisena se on hyvin tärkeä tapahtuma vuoden rytmissä. Joulun koko rikas kulttuuriperinne on syntynyt nostamaan ja ilmaisemaan ihmisen hyviä tunteita. Tehdään arvaamatoman suuri karhunpalvelus, kun nämä tunteet otetaan kaupallisen hyödyntävoittelun välineeksi, keinoksi manipuloida ihmisten käyttäytymistä. Samat joululaulut tai muut joulun tunnukset, joilla ihmisiä on kokonaisen kuukauden ajan yritetty houkutella mitä erilaisimpiin asioihin, eivät juhlan saapuessa enää voi herättää sitä hartautta, joka niihin on alunperin liittynyt.

Kaupan piirissä ei tapahtuneeseen kehi-

tykseen ilmeisesti nähdä liittyvän mitään väärää. Kauppa toimii tietysti oman logiikkansa mukaisesti. Myynnin määrän täytyy olla mahdollisimman suuri, jotta toiminta kannattaisi, henkilökunta kyettäisiin työllistämään ja palkkatasoa kohottamaan. Tämä on sama ajattelutapa, joka vallitsee koko yhteiskunnassa. Vain yhdellä alueella sitä ei voi tuomita. Tällä alalla on kuitenkin erityisen selvästi nähtävissä, millaiseen epäinhimilliseen, ihmisen vastaiseen suuntaan kulttuurimme on kehitymässä.

Kysymys on viime kädessä määrän ja laadun kärjistyvästä ristiriidasta. Olemme pitkään uskoneet, että määrän voi muuttaa laaduksi. Tämä usko on käynyt kalliiksi elinympäristöllemme. Vieläkään emme ole oppineet näkemään, millaiseksi ihmisen tila tällaisen uskon seurauksena muuttuu.

* * *

Käytän tässä yhteydessä tilaisuutta vedota asiamme puolesta. KATSAUS tarvitsee sekä nykyisten että uusien lukijoittensa tuen voimistuakseen sen pyrkimyksen tulkkina, jota varten Kriittinen Korkeakoulu on perustettu: pyrkimyksen tarkastella arvioivasti kulttuurin ja yhteiskunnan nykyistä tilaa, pyrkimyksen etsiä ja tuoda esille uusia ajatuksia ja uudenlaista tietoa.

Katsauksen voi helposti tilata oheen liitteillä postisiirtokortilla.

Antti-Veikko Perheentupa

ONKO IHMINEN LUOMAKUNNAN KRUUNU?

On väitetty, että keskiajan jumalakeskeisen maailmankäsityksen jälkeen renessanssi antiikin elämänmuotojen uudelleen herättäjänä löysi uudelleen ihmisen. Tästä on katsottu Petrarcan näyn Ventoux'in vuorella olevan keskeinen ilmaus. Petrarca toisaalta maiseman mahtavuuden mukaansa tempaamana toisaalta palauttaessaan mieleensä muutamia Augustinuksen esittämiä ajatuksia koki silloin kuvauksensa mukaan syvällisenä elämyksenä ihmisenä olemisen ihmeen, ja kun hän henkisenä oivalluksena tajusi ihmisen erityisen arvokkuuden (*dignitas*) luomakunnan kruununa, hän, kuten on ymmärretty, tuli humanismin uuden, ylpeän ihmisihanteen uranuurtajaksi.

Erytisen vaikuttavasti edustaa myös loistavana varhaisnerona esiintynyt Pico della Mirandola (1468—1494) renessansin näkemystä ihmisen asemasta kaikkeudessa, johon luettiin sekä näkyväiset että näkymättömät. *De dignitate homini*, eli *Ihmisen arvosta* nimisessä tutkielmassaan hän kirjoittaa: ”Jumala on luomispäivien lopussa luonut ihmisen, jotta hän oppisi tuntemaan maailman kaikkeuden lait, rakastamaan sen kauneutta, ihailemaan sen mahtavuutta. Hän ei sitonut ihmistä mihinkään kiinteään asemaan, vaan antoi hänelle liikkuvuutta ja vapaan tahdon. Sinut olen asettanut maailman keskusta, puhui Luoja Aatamille, jotta sitä helpommin näkisit ympärillesi ja näkisit, mitä on sen sisällä. Loin sinut olennoksi, joka ei ole tai-vaallinen eikä maallinen, jotta olisit oman itsesi vapaa muovaaja ja voittaja. Sinä voit rappeutua eläimeksi tai synnyttää itsesi uudelleen jumalan kaltaiseksi olennoksi. Eläimet tuovat äidinkohdustaan sen, mitä heille kuuluu. Korkeammat henget ovat alusta alkaen tai pian sen jälkeen sitä miksi he iäksi jäävät. Vain sinulla on tarjolla kehitys, vapaatahtoinen kasvu. Sinulla on itsessäsi kaikkimuotoisen elämän siemen.”

Koemme ehkä vieläkin Picon kirjoittamien rivien runollisen voiman ja niissä hänen nerollisuutensa loiston, mutta monelle meistä niiden sanoma on vähintään epäilyttävä, ei

niinkään sen tähden, että hän on pukeut esityksensä myyttiseen asuun. Näin tietoisesti tehdessään Pico halusikin johdattaa meidät kirjaimen taakse. Oman aikamme epäilyksen mato puree syvemmälle. Epäillään, tokko metaforassa paljastuva merkitys lainkaan sisältää mitään ytimeltään totta.

Mitä nimittäin on tapahtunut? Uuden ajan aatehistorian kuluessa ollaan ihmisenä olon tietoisuudessa koettu moninkertainen nöyryytys. Ensimmäinen koski toisaalta ihmisruumiin pyhyyttä toisaalta maapallon asemaa kaikkeudessa. Kun renessanssin ja uuden ajan alun lääkärit alkoivat leikellä kuolleitten ruumiita kiinnittäen huomionsa elimiin, jotka olivat eläimille ja ihmisille yhteisiä, koettiin tämä usein valtavana järkytyksenä. Kun ensin Kopernikus oli maakeskeisen tähtitieteen tilalle asettanut aurinkokeskeisen astronomian, ja kun sen jälkeen Giordano Bruno, tosin kardinaali Nicolaus Cusanuksen näkemyksiä uudistaen, oli asettanut ihmishengen pohdittavaksi kuvan äärettömästä avaruudesta ja asuttujen maailmoiden moninaisuudesta, hänen täytyi polttoroviolla maksaa rohkeutensa, jolla hän, niin kuin näytti, lopullisesti oli syössyt ihmisen siltä keskeiseltä valtaistuimelta, johon edellinen aika ja kristillinen kulttuuri oli hänet asettanut.

Mekanistisen maailmankäsityksen mukana, joka pääsi vallalle uuden ajan kuluessa — myöskin tässä sysäykseen antoivat renessanssijattelijoiden, jopa Piconkin, platonisoivat ajatukset — ihmisen nöyryyttäminen muutuneen ihmiskuvan mukana jatkui. Vaikka uuden ajan filosofian varsinaiseksi alkajaksi nimetty Descartes opetti, että ihminen ajattelijana eli mieltäjänä oli toista substanssia kuin luonto eli ulkokohtainen maailma hänen ympärillään, tämä dualismi sivistyneen kirkkijoukon ajattelussa vähitellen hylättiin ja Descartesin käsitys, että eläimet olivat pelkkiä automaatteja, joiden toiminta tapahtui koneen tavoin, sovellettiin ennen pitkää myös ihmiseen. *L'homme machine*, ihmiskone, termi, joka valistusfilosofi La Metrien kuu-

kuuluisimman kirjan otsikkona iskostettiin yleiseen tietoisuuteen, tuli viime vuosisadan keskivälin jälkeen eurooppalaisen älyllisen sivistyneistön omaksuman yleiseen ihmiskuvaan kuuluvan ”itsestäänselvyyden” keskiteykseksi ilmaukseksi, ja tekniikan ja teknologian edistyessä konemalli muodostui myöskin yhteiskunnallisessa organisaatiossa ja suunnitelmassa suuntaa luovaksi. Tähän kehitykseen vaikutti myös Darwinin *Lajien synty* -teos ratkaisevalla tavalla. Kun voitiin selittää elämän ilmiöt ja ihmisen polveutuminen yksisoluisesta alkueliöstä lähtien, väliportaana jokin apinankaltainen esi-isä siten, että kehitystä johtavana periaatteena oli parhaiten varustetun yksilön ja lajin säilyminen olemassaolon taistelussa ja tämä ymmärrettiin puhtaasti mekaanisena tapahtumana, oli kaikki tarkoitushakuisuus, mieli ja merkitys poistettu kuvasta myös ihmisen kohdalla ja oltiin kypsiä kirjoittamaan kuten vielä meidän vuosisadallamme Jean Rostand, tosin ei enää niinkään filosofisen valtasuuntauksen edustajana:

”Ihmisen synnyn määräsi vastaansanomatomasti sattuma. Hän on tiettyjen tapausten tulos, joista ensimmäinen ja epätodennäköisin oli noiden omituisten hiiliyhdistelmien muodostuminen, jotka järjestyivät protoplasmaksiksi. Ihminen on kaikista vähimmin selvän tahdon tuote, hän ei edes ole kumeiden ja sekavien tajunnantakaisten sysäysten tulos. Sokeat ja sekavat tapahtumat, joista hän sai alkunsa, eivät tavoittaneet mitään, eivät mitään suunnitelleet. Niissä ei ollut päämäärän varjoakaan. Hän syntyi järjestä ja tarkoituksesta vapaiden tekijöiden tuotteena kuten kaikki oliot ovat syntyneet, jollakin tavoin, jolloinkin ja jossakin. Luonto ei tunne etuoikeutusta, eikä ihminen neroudestaan huolimatta ole arvoltaan enempää kuin mikä tahansa miljoonista muista lajeista, jotka elämä maapallolla on synnyttänyt. Jos alkuihmisen heimo jonkin geologisen sattuman johdosta olisi tuhoutunut ei ajatteleva taajunta olisi milloinkaan voinut ilmestyä maahan. On muuten myös mahdollista, että vuosisatojen kuluessa jotkut luomukset ovat karsituneet, jotka ehkä olisivat tuottaneet täydellisempiä muotoja kuin mitä me olemme. Miten ollakaan, ihminen on tässä. Tietystä eläinsuvusta, joka ei mitenkään näyttänyt olevan siihen ennakkolta määrätty, sai eräänä päivänä alkunsa ristiriitainen luomus, joka

oli keksivä integraalimatematiikan ja uneksiva oikeudenmukaisuudesta.”

Tosin Rostandin piirtämässä ihmiskuvassa on teoreettisesti katsottuna piirteitä, jotka näyttävät viittaavan tämän vuosisadan uuden fysiikan indeterministisiin ajatuksiin. Hän korostaa, kuten huomaamme keskeisesti sattuman osuutta tapahtumien kulussa. Jos hän todella tässä tarkoittaa ontologista eli aitoa sattumaa eikä erillisten mekaanisten lakien ohjaamien aineellisenergeettisten tapahtumasarjojen erittäin harvinaisia yhteentörmäyksiä ja siinä merkityksessä tilapäisyydessään epätodennäköisiä ilmiöitä, jotka kuitenkin jääronksettä voidaan periaatteessa selittää mekaanisten kausaalilakien pohjalta, hän ei enää puhu käsityksistään johdonmukaisesti kiinnipitävän mekanistiseen maailmankuvaan nojautuvan viime vuosisadan materialistin kieltä. Jätän tässä myös sivuun kysymyksen, miten hän yleensä voi puhua täydellisemmistä muodoista, paitsi merkityksessä säilyvä, pysyvä.

Mutta käytännöllisesti katsottuna Rostand kuvaa juuri sitä ihmiskäsitystä, jonka viime vuosisadan lopulla ja edelleen tällä vuosisadalla sivistyneen lukeneiston piirissä konemallin ohella on saanut laajan, keskeisiä kulttuuri-ilmiöitä määräävän levikin.

Tosin ei tässä esitetty aatehistoriallisesti vaikuttava ihmiskuvan kehitys ole ainoa, jota voidaan tässä lähinnä länsimaiden historiallisia piirteitä seuraten tarkastella edelleen nykykulttuurissa ja yhteiskunnassa vaikuttavana. Onhan ennenkaikkea kristillinen perinne edelleen olemassa ja myös sen mukaan eikä ainoastaan renesanssin aikana syntyneen humanismin ihmisihanteen mukaan ihminen oli tarkoitettu luomakunnan kruunua kantavaksi, tosin samalla langenneeksi ja pelastusta kaipaavaksi olennoiksi. Tämä lankeemuksesta johtuva nöyryytyksen näkymä tulee selvimmän esille protellantismin monissa suunnissa. Mutta siihen liittyy myös ajatus ihmiselämän lopullisesta täydellistymisestä ja jumalankuvan kirkastumisesta hänessä luomissuunnitelman päätöksenä ja siinä merkityksessä kristillinen perinne vastaa myöntävästi kysymykseen, onka ihminen luomakunnan kruunu. Sitä ei tosin ole ”maan mato” eli nykyinen hyvässä täysin voimaton ja armon varainen, langennut ihminen, mutta sen sijaan lopullisessa muodossaan uusi pelastunut ihminen. Ja juuri tämänkaltainen käsitys ihmisestä, kä-

sitys, jonka lähin alkuperä näyttää olleen Zarathustran iraanilaisessa uskonnossa, on ainakin yhden maailman osalta tiettyä muunnoksena löydettävissä esimerkiksi myös intialaisissa perinteissä.

Mutta myöskin nykyhetken filosofisena perinteenä ei konemalli ole yksin hallitseva. Yhä edelleen syvempi ihmistä koskeva ajattelu tukeutuu paljolti Immanuel Kantin tieto-opilliseen avaukseen pohjautuvaan ihmiskäsitykseen ja sen erilaisiin kehittäelyihin muun muassa saksalaisessa idealismissa ja Schopenhauerilla. Tuo idealismihan oli vielä viime vuosisadan alkupuolen vallitseva suuntaus, heräten jälleen voimalliseen elämään ennen vuosisadan vaihdetta. Kantin sanat ”ihminen määrää luonnolle sen lait”, voidaan sopivasti tulkittuina ja kärjistettyinä myös pitää johdonmukaisena tuloksena yhdestä renesanssin humanismista lähteneestä ajatussuuntauksesta. Kun nimittäin renesanssin kumouksellinen ajattelu asetti tiedon etsinnän ylimmäksi periaatteeksi *ihmisen kokemuksen ja järjen* hyläten arvovallan, joka vetosi uskoon ja ilmoitukseen, tälle periaatteelle uskolliset seuraajat ennenpitkää törmäsivät jo antiikissa ateenalaisen Protagoraan esittämään teesiin, että ihminen on kaiken mitta, sen mikä on ja sen mikä ei ole.

Tämä subjektivismi, joka eräältä kannalta katsottuna näytti tekevän yksityisestä ihmisestä ei ainoastaan luomakunnan kruunun, vaan varsinaisen luojan, mahdollisuuksiltaan jumalan, on toisaalta omaksuttu oman aikamme hybriksenä, saatanallisena ylpeytenä, joka tekee totuuden ja tiedon yksityisen ihmisen mielivaltaisten päätösten temmellyskentäksi. Tämä on tietysti aivan muuta kuin Kantin tavoite, johon liittyi syvällinen ankuroituminen moraaliseen tietoisuuteen. Näemme siten oman aikamme valeprofetoissa, kuten tahtoisin heitä nimittää, toisaalta nihilistin, joka pohjattomaan suhteellisuuteen vedoten ei näe itsearvon ja epäarvon eikä liioin toden ja epätoden välistä eroa ja jonka oppi siten, kuten konemallinkin edustajan oppi näyttää päätyvän tyhjiön kurimukseen toisaalta teknokraatin, joka kiinnittäessään huomionsa tietokoneitten tuomiin mahdollisuuksiin tosin juuri sen saavutuksissa näkee todistuksen konemallin pitävyydestä ihmisenkin kohdalla, mutta samalla koneen etevyyden sokaisemana intoutuu ajattelemaan, että ihminen todellisenä luojana on

luomassa itseään täydellisemmän olennon, robotin, joka kerran on perivä maan.

Jos se, josta tässä olen välähdyksen omaisesti puhunut, olisi kaikki mitä ihmisestä aikamme uskon, tiedon ja ajattelun valossa voidaan sanoa, katsoisin länsimaisen kulttuurin joutuneen hajaantumistilaan, jonka jatkuminen on väistämätön. Sillä kuten useat asiantuntijat ja ajatussuuntaukset päättelevät, on konemallin soveltaminen ihmiseen ja ihmisen yhteiskuntaan eräs ratkaiseva tekijä enenevään epäviihtyvyyteen ja vieraantumiseen, ehkäpä keskeisin tekijä aikamme kulttuurissa havaittavaan mielekkyyden kaatoon, jonka seuralaisia ovat väkivaltaisuuDET, mielenhäiriöt ja itsemurhat. Sitä, että nämä ilmiöt kasvavassa määrässä nimenomaan uhkaavat niin sanottua hyvinvointiyhteiskuntaa, voidaan pitää hälyyttävänä ennusteena.

Mutta vaikka konemallin soveltaminen taloudellisen ja poliittisen päätöksenteon motivaatiossa tuskin vielä on edes saavuttanut huippunsa ja ihmisten manipuloimisyritykset edelleen tulevat lähitulevaisuudessa etsimään siitä teoreettisen pohjansa, on nimenomaan sen karkijoukon ajattelussa, jonka synteettistä ihmistutkimusta harjoittavat syvälliset ajattelijat muodostavat, jo monin paikoin tapahtunut käänne. Uusi ajattelu, uusi metafysiikka, alkaa astua esille, joka tähdentää niitä sisäisiä ulottuvuuksia, jotka ovat avautumassa sekä ihmisessä että maailmankuvassamme. Uudelleen nähdään, että ihminen on merkityksiä luova ja kannattava sekä tarkoituksia etsivä, asettava ja toteuttava olento sekä ettei häntä tässä ominaisuudessa voida palauttaa eli redusoida mekaanisesti eteneväksi aineelliseksi prosessiksi.

Tämä huomataan jopa korostetusti myöskin idässä, sosialistisissa maissa silloinkin kun uskonto hylätään ja edelleen tahdotaan edustaa jotakin materialismia. Tässä suhteessa on oireellista, mitä vastikään manalle mennyt itäsaksalainen filosofi Georg Klaus kirjoittaa *Spezielle Erkenntnistheorie* -teoksensa lopussa: ”Mekanistisen materialismin, joka modernin fysiikan kehityksen johdosta, erityisesti kvanttifysiikan mukana on menettänyt kaiken olemassaolo-oikeuden, ovat jotkut porvarilliset kyberneetikot marssittaneet esille uudelleen. Kun loppuselvittelyssämme olemme kiinnittäneet huomiomme eräisiin materialistisen (todellisuudessa on Klausin kohdalla kyse realistisen tietoteorian ulkokohtai-

sen todellisuuden olemassaolon ontologisesta periaatteesta) tietoteorian ja kybernetiikan yhteyksiin, tarkoitus on ollut kahdenlainen. Toisaalta tahdotaan osoittaa, että esityksemme abstrakti muoto, joka aina suuntautui matematiikan ja matemaattisen logiikan paradigmaan, on saavuttanut teknisessä kybernetikassa aineellisen konkreettiskäytännöllisen vahvistuksensa. Mutta tahdoimme myös osoittaa, etteivät abstraktiset kaavamme anna mitään tilaa mekanistis-materialistiselle tulkinnalle."

Mekanistis-materialistinen todellisuuskäsitys onkin, tämän on myös Klaus huomannut, viime vuosisadan luonnontieteilijöiden luoma harha, vaikka se edelleen hallitsee mieliä etenkin konkreettis-käytännöllisellä tasolla. Jos tämä tosiasia täysin opitaan tajuamaan, on eräs kulttuuriamme uhkaavan esineellistymisen ja vieraantumisen aiheuttaja eliminoitu, poistettu. Tämä ei kuitenkaan, lähinnä pelkästään negatiivisen luonteensa johdosta, riitä yhteiskunnan epäinhimillistymis-prosesin pysäyttämiseen. Ihmisarvon uudelleen nostamiseen tarvitaan positiivinen perustelu, joka totuudellisuuden vaatimuksia seuraten avaa tietä syvempään ihmisyyden kokemiseen.

Ja tämä perustelu, joka merkitsee uutta metafysiikkaa ja samalla ikivanhan perinteen uudistumista, on itse asiassa jo ulottuvissamme. Uusi ihmiskäsitys on muovautumassa niiden ajatussuuntausten tuloksena, jotka tavallisesti liittyvät termeihin fenomenologia, hermeneutiikka ja transsendentalismi.

Mitä sitten on asetettava alkuperustaksi ihmisen todellista luonnetta kysyvälle tutkimukselle. Kysymys johtaa ensin takaisin ihmisen tiedostavaan tajuntaan. Tälle tajunnalle alkuperäisesti esittäytyvät oliot, tämän tajunnan sisältö, on primaarinen tilanne, josta meidän tulee lähteä ja johon meidän tulee tutkimuksissamme palata.

Mutta tutkiessamme ihmisen asemaa kaikkeudessa tai ainakin siinä kaikkeuden osassa, jonka maapallomme ja lähiavaruutemme muodostavat, emme ainoastaan kysy, kuka ihminen on, vaan myöskin, mikä on hänen elämänsä mieli ja merkitys. Tässä kysytään silloin myös, onko ihmisenä ololla itsessään jokin tietty arvo, Würde eli arvokkuus, kuten Kant väitti, persoona-arvo vastakohtana asiantila-arvoille, kuten asia myös voidaan ilmaista. Meidän on siten tutkittava ja karotitettava sitä kokonaistajunnan osa-aluetta,

jota sanotaan arvotajunnaksi ja siinä jälleen ns. moraalitajuntaa, johon liittyy omaksitunoksi nimitetty ihmisessä vaikuttava tekijä.

Emme kuitenkaan saa pysähtyä pelkästään esianalyttisesti tajunnassa esittäytyvien olioiden toteamiseen. Vain tiedostamistoimintojen eli aktien, sekä vastaavasti arvotoimintojen, esim. Kantin kategorisen imperatiivin, fenomenologinen erittely, joka kiinnittää huomiota siihen, mikä akteille yleisesti katsoen on luonteenomaista, ja tähän liittyvä vertailu, mikä tuo esille erittelyn johdosta paljastuvan 'annetun' voi tehdä lähtökohdan hedelmälliseksi. Ydin on tässä, että ei ainoastaan tajuttavaksi esittäytyvä aistimusaines, aineellisen maailman tiedoittaja tajunnassamme, muodosta sekä maailman- että ihmistutkimuksen perustaa, vaan sen muodostaa hyvin kehittyneen tietoisuuden perustilanteissa paljastuva kokemuskenttä kokonaisuudessaan, itse tiedostaminen, kokeminen mukaanluettuna.

Tätä 'Tajunnan peruslausetta', *Satz des Bewusstseins*, ovat filosofit Descartes'in ja varsinkin Kantin jälkeen usein toistaneet, mutta fenomenologia on siihen liittyen tuonut esille kaksi tärkeää näkökulmaa.

Ensinnäkin: Tiedostamisen ja arvostamisen esine eli objekti ei ole tiedostamis- tai arvostamistapahtuman eli aktin tietty vaihe eli momentti. Eikä objekti myöskään tavallisesit ole tajunnassa esiintyvä psyykinen tapahtuma eli akti vaan jokin, joka tajunnasta riippumatta on sisältönä sitä, mitä se on. Pidetään kaikelle psyykiselle tunnusmerkillisenä ominaisuutena aina viitata johonkin itsensä ulkopuolella olevaan, ja sitä nimitetään sielullisen intentionaalisuudeksi eli viitteellisyydeksi. Niinpä jonkun yksilön oivallus tiettyinä hetkenä, että kaksi kertaa kaksi on neljä, tosin on ajallinen ja sielullinen tapahtuma, mutta oivalluksen sisältö, totuus, että näin on, esittäytyy tajunnalle ajasta ja paikasta riippumattomalla pätevyydellä eikä ole oivaltajan sielunelämää. Ja kun tällä hetkellä ajatellen Turun tuomiokirkkoa, kun minulla on siitä mielikuva, ei tuomiokirkko silti ole mikään mielikuva tai ajatus, vaan minun sielunelämästäni riippumatta sitä mitä on.

Ihmisellä on lisäksi sielunelämänsä viitteellisyyteen liittyvä pyrkimys kohota subjektiivisuutensa ulkopuolelle. Hän tuntee itsessään asianmukaisuuden, jopa universaalisuu-

den vaatimuksen ja juuri siinä — voidaan näin väittää — hän ei ainoastaan esittäydy meille sielullisena, animaaliin tarpeisiinsa sidottuna olentona, vaan on henkinen olento, minäolento sanan ontologisessa merkityksessä, ja voidaan väittää, ettei tämä ihmisen henkinen pyrkimys universaalisuuteen ole pelkkä epätoivoon johtava turha intohimo (Sartre). Miten olisi muuten mahdollista, että hän kykenee tajuamaan äärettömyyden käsitteenä ja konkreettisena mahdollisuutena, miten olisi muuten mahdollista, että hän on kyennyt luomaan huimaavia näköaloja aineellisesta maailmankaikkeudesta ollessaan itse aineellisesti katsottuna mikrobina suunnattomasti vähäpätöisempi ilmiö, jos toisaalta ajatellamme mikrobin kvantitatiivista suhdetta ihmiseen ja ihmisen suhdetta maailmankaikkeuteen sellaisena kuin hän uskoo sen paljastaneensa. Ja miten olisivat logiikan ja matematiikan universaalisella yleispätevyydellä esittäytyvät tulokset muuten selitettävissä. Hengessään ihminen siten ikään kuin syleilee maailmankaikkeutta ja hengenihmisen otalla näemme järjen valosta muodostuneen kruunun säteilevän.

Ihminen ei ylitä, hän ei transsendoi subjektiivisuuttaan ainoastaan eideettisissä tiedeissä, joihin logiikka ja matematiikka kuuluvat. Näin tapahtuu ennen kaikkea silloin, kun hän varmassa tietoisuudessa kohtaamastaan *sinästä* tajuaa toisen ihmisen persoonaksi, jolla periaatteessa on samat oikeudet kuin hänellä itsellään toteuttaa oman minäolemuksensa aitoja tavoitteita, niitä, jotka ovat ankkuroituja hänen henkisen ydinolemuksensa moraaliseen perustaan. Tässä tulee myös huomata, että samassa kun tunnustetaan toista ihmistä koskevat havaintomme merkeiksi ja symbolisiksi ilmennyksiksi toisen ihmisen kokemusmaailmasta, kun nämä havainnot *hermeneuttisesti tulkitaan* tiedostavan ja arvostavan subjektin aktiivisten pyrkimysten ja elämysten ilmauksiksi, samassa kun näemme hänessä ajattelevan, tuntevan ja tahtovan minä-olennon, saamme premissitämme käsin loogisesti vahvan perusteen välittömän tietämisvaistomme sanelemaan ilmeisyyteen, että kokemuksiemme muunnoksesta huolimatta elämme yhteisessä maailmassa, että yhteinen kosmos ympäröi meitä meistä riippumattomana ulkokohtaisena todellisuutena. Mutta samalla on tajuttava, että tätä yhteistä maailmaa, tätä todellisuutta

ja toisaalta aistimodaliteettien ärsykekenttää, ns. materiaa, ei tule samaistaa. On ymmärrettävä, että todellisuus ilmoittaa meille itsestään tajuntamme objektiivisöllön kokonaisuudessa, mutta myöskin subjektin itsetietoisuuden perimmäisenä ehtona.

Siten ihminen tiedostamis-, arvostamis- ja tahtomistoimintojensa itsetajuisena agenttina esittäytyy tarkastelumme tuloksena vaihtelevista kokemuksisällöistään riippumattomana subjektina, *spiritus rediivuksena*, jälleen löydettyä sieluna, ja sellaiseksi hän erittäinkin osoittautuu velvollisuuksia ja vastuuta omaavan, moraalisella tajunnalla varustetun olennon välttämättömänä ehtona, olennon, joka kykenee vapaasti valitsemaan itselleen velvollisuuksiensa noudattamisen tien, olennon, joka myös saattaa kokea itsessään universaalisen rakkauden jopa täydellisyysvaatimuksen.

Mutta eivätkö nämä näkymät itse asiassa ole päätä huimaavasta ihanteellisuudesta koitoisin, jotka sivuuttavat nykyihmisen rajattoman itsekkyyden ja siitä johtuvan kurjuuden. Ihmisen alennustilaa on mm. Blaise Pascal vaikuttavasti kuvannut, mutta hän samalla huomauttaa, että tajutessamme sen alennukseksi, me myönnämme, että ihmisellä alkuperäisenä mahdollisuutena on jotakin korkeampaa. Voidaankin ehkä väittää Nietzschen mukana, että nykyinen ihminen on ylimeno, että "luominen" ihmisen kohdalla on kesken, ehkä vasta alussa, että ihminen, vaikka hänessä onkin henkinen ydinolemus, ei vielä pitkään ole saavuttanut täysihmistä. Haluaisin kuitenkin myös tähdentää, että ihmisen kaikki mahdollisuudet ovat hänessä piilevinä tässä ja nyt läsnä ja lopuksi esittää muutamia runon tapaisia säkeitä, joihin olen kiteyttänyt tämän ajatukseni.

*Elämän ihmeen syvin salaisuus
on kätkeytynyt ajan arvoitukseen
"Tässä ja nyt" on ainainen ja uus
on siinä avain itsen valloitukseen*

*Tässä ja nyt: On vuosi vaihtunut
ja jälleen kerran kiertänyt on ratas
Tässä ja nyt. On usua haihtunut
ja katsot uusin silmin maailmatas*

*"Tässä ja nyt" on mainen muuttuvuus
sen kautta kaikki käy ja katoaa
"Tässä ja nyt" on hengen ikuisuus
sydäntä siinä sydän koskettaa*

ja kaikkikykseyden tajuaa.

Aino Kassila

KOKEMUKSIA RAAKARAVINNOSTA

Olen ollut täydellisellä raakaravintolinjalla eli ns. elävän ravinnon varassa noin puolitoista vuotta. Ei siis kovinkaan pitkää aikaa kun vertaa sitä siihen 50 vuoteen, jotka olen syönyt keitettyä ravintoa.

Tuskinpa elimistöni on vielä täysin sopeutunut tähän uuteen ravintoon. Näyttää siltä, että tarvitaan vielä paljon enemmän aikaa ennen kuin tulokset uudesta ravinnosta alkavat näkyä selvästi ja lopullisesti. Tällöin kehon kaikki osat ovat sopeutuneet uuteen ravintoon ja ovat toipuneet täysin niistä sairaallosuuksista, joita keitetty ravinto on ehtinyt niille aiheuttaa.

Opin jatkuvasti tuntemaan kehoani paremmin uuden ravinnon ansiosta. Uskon, että muutaman vuoden päästä minulla on enemmän mielenkiintoista kerrottavaa kun raakaravinnon elähdyttävä voima on päässyt todella vaikuttamaan elimistööni. Raakaravinnon syöntihän on pitkän linjan tie. Kestää muutaman vuoden ennen kuin suolistoon kasvaa uusi suolistonukka, minkä jälkeen raakaravinto sulaa vasta täydellisesti elimistössä. On syytä myös muistaa, että elimistön solukko uudistuu täydellisesti seitsemässä vuodessa, jolloin vasta voidaan katsoa täydellisen uudistumisen tapahtuneen.

Ennen siirtymistäni raakaravinnon syöjäksi olin ollut runsaat neljä vuotta nk. laktovegetaari. Sysäyksen päätökselleni siirtyä raakaravinnon käyttäjäksi antoi erään sairauden ilmaantuminen. Olin siinä vaiheessa omakoh-taisen kokemuksen perusteella vakuuttunut ns. parantavan paaston tervehdyttävästä ja puhdistavasta vaikutuksesta. Ryhdyin parantamaan itseäni raakaravinto- ja raakamehu-terapialla suoritettuani sitä ennen usean viikon pituisen puhdistavan paaston. En halunnut ryhtyä lääkitsemään itseäni millään keinotekoisella, luonnonvastaisella tavalla.

Raakaravinnon historia on luonnollisestikin ikivanha. Onhan kai itsestään selvää, että alunperin ihmiskunta on elänyt nimenomaan raakaravinnolla. Olimme alunperin kasvissyöjiä ja söimme ravinnon raakana. Se muodostui keräiltävistä juurista, ruohoista, pähki-

nöistä, siemenistä, lehdistä jne.

Näyttää siltä, että luonto on todella tarkoittanut ravinnon syötäväksi tuoreena ja raakana. Poikkeaminen tästä luonnon omasta tarkoituksesta näyttää aiheuttavan omat vääjäämättömät seuraukset. Kuuluisa tiedemies Albert Einstein sanoi aikoinaan, että paistinpannu on pahalaisen keksintö. Ehkäpä sama pahalainen laittoi alulle tottumuksemme kuumentaa ravintomme. Kenties sama veijari houkutteli meidät myös syömään lihaa. Pahinta on kuitenkin tuo ravinnon kuumentaminen, sillä keitetty ravinto on kuollutta kun taas raakaravinto on elävää.

Eiväthän eläimet keitä ravintoaan. Miksi sitten ihminen on tällä tavoin vieraantunut luonnosta ja alkanut kuumentaa luonnollisen ja sinänsä täydellisen ravintonsa.

Edellä esitetystä voisi saada sen vaikutelman, että olen fanaattinen tai ainakin kovin hankala näissä ruoka-asioissa. Sitä en kuitenkaan ole. Olen vain vakuuttunut siitä, että raakaravinto on todellakin parasta ja ravitsevinta ruokaa mitä ihminen voi saada. Oman kokemuksen perusteella olen myös vakuuttunut tämän ravinnon parantavista ja nuorentavista ominaisuuksista. Siitä on olemassa lukuisia esimerkkejä esimerkiksi Yhdysvalloissa, joissa raakaravintoterapiaa on sovellettu erilaisiin sairauksiin.

Yleensä en suosittelisi yht'äkkistä siirtymistä raakaravinnon käyttäjäksi — muutos on usein henkisesti ja fyysisesti liian äkillinen. Siirtymisen on paras tapahtua vähittäin ja sisäisen tarpeen sanelemana. Myönnän, että siirtyminen raakaravintoon on tuottanut kohdallani tiettyjä hankaluuksia, joista pienimmät eivät suinkaan ole henkistä laatua. Tavan voima ja totunaiset mieltymykset ovat tavattoman sitkeitä. Tämän huomaa todella vasta sitten kun päättää jättää jotakin pois johon on jo ehtinyt tottua ja josta on vuosien mittaan tottunut pitämään. Havaitsee olevansa tottumustensa orja.

Jo yksin viimeainittu asia on sen laatuinen, että taistelu kannattaa. Mielestäni on kehittävää pyrkiä eroon sekä mielen tasolla olevista että kehollisista sidonnaisuuksistaan, eritoten kun ne ovat vahingollisia.

Elimistö, joka on tottunut sulattamaan keitettyä ravintoa, ei selviä ilman kriisejä sopeutuessaan raakaravintoon. Tietenkin sopeutuminen on sitä nopeampaa mitä terveempi yksilö on. Nuori ja hyväkuntoinen kokee kriisit lievempinä ja sopeutuu uuteen, luonnolliseen ravintoon pikemmin. Uskallan väittää, että yksikään sekaravinnolla elänyt ei ole täysin terve. Lihan, kalan, munien, maitotuotteiden, leivän ja keitettyjen vihannesten sekä limonaatien, karamellien ja muiden enemmän tai vähemmän valmistettujen ravintoaineiden syönti rappeuttaa ihmisen suolistoa vääjäämättä.

Useimpien ihmisten terveydentila on vain näennäinen. Elimistö pyrkii kaikissa oloissa tasapainoon, edes suhteelliseen tasapainoon, jolloin sairaus saattaa esiintyä pitkään piilevänä. Elimistö pyrkii säilyttämään tasapainonsa nauttiessamme äsken mainittua sekaravintoa, kunnes sairaus vihdoinkin puhkeaa muodossa tai toisessa hiljaisen rappeutumisen seurauksena.

Siirtyessämme raakaravintolinjalle elimistö pyrkii jälleen saavuttamaan tasapainon muutuneiden olosuhteiden mukaisesti. Nyt vain jokainen askel on askel kohti yhä täydellisempää terveyttä. Tällöin elimistössä tulee esille vuosien aikana syntyneet rappeumat elimistön pyrkinessä parantamaan itseään. Elimistössä tapahtuu tällöin ihmeellistä elpymistä ja nuorentumista, mikä näkyy usein ihon puhautudessa ja kauneudessa, silmien kiillossa, tukan laadussa ja lihasten kimmoisuudessa.

Tietääksemme mitä raakaravinto on, on ehkä syytä ensin tarkastella mitä se *ei ole*:

liha, kala, munat, maito, maitotuotteet, (voi, juusto), leipä, kahvi, tee, suola, sokeri, virvoitusjuomat, tehdasvalmistetut ruoat ja yleensä kaikki keitetty, paistettu, grillattu, haudutettu tai muuten kuumennettu ravinto, eivät kuulu siihen.

"Eikö leipäkään", sanovat ihmiset ensimmäiseksi silmät selällään kauhusta. Leipä on pyhä, eikö totta? "Jokapäiväinen leipämme" ja niin edelleen... Leipähän on ravinnon symboli, ydinasioita. Tosiasia on että leipäkin on kypsennettyä, siis kuollutta ravintoa eikä kuulu niin ollen raakaravintoon. Sen haitallisia vaikutuksia ihmisen terveydelle on tutkinut ansiokkaasti mm. Amerikkalainen tohtori N. W. Walker.

Leivän tilalla käytetään idätettyjä viljanjy-

viä, erityisesti vehnää ja ruista, joista voi tehdä ns. raakaleipää. Ja uskokaa tai älkää, ilman leipää voi elää. Leipä ei ole ollenkaan välttämätöntä.

Mitä he sitten syövät? Jääkö enää mitään — kun tuo kaikki poistetaan? Raakaravintopsyöjän ateriat muodostuvat tuoreista vihanneksista, juureksista, hedelmistä, idätetyistä pavuista, jyivistä ja siemenistä sekä kuivatuista hedelmistä, hunajasta, pähkinöistä, kylmäpuristetusta kasvisöljystä, manteleista, siemenistä ja muusta vastaavasta.

Idätykset ovat erikoisasemassa, niitä tulee olla jokapäivä. Voidaan idättää viljaa (vehnä ja ruis), papuja (alfa-alfa), chick, mung, (tattaria) ja esimerkiksi sellaista harvinaisuutta kuin pukinsarvineilikkaa. Maitohappokäymisen avulla itse valmistettavat hapankaalit ja muut vihanneksikoitukset tuovat piristävän lisän raakaravintoon.

Tärkeässä asemassa, varsinkin siirtymävaiheen ja sairauksien yhteydessä, ovat ns. raakamehut, jotka valmistetaan juureksista, vihanneksista ja hedelmistä linkoamalla tai puristamalla. Nämä mehut nimittäin sisältävät kaikki vihannesten ja hedelmien terveelliset ja ravitsevat aineosat helposti imeytyvässä muodossa. Tämä on ravitsemuksen kannalta oleellista kun rappeutunut suolisto ei pysty siirtymävaiheen jälkeen heti käyttämään raakaravintoa täysin hyödyksi.

Luonnollisestikin vihannesten ja hedelmien tulisi olla mahdollisimman myrkyttömiä, mieluummin biodynaamisesti viljeltyjä. Ihanteellisinta olisi voida itse kasvattaa oma ruokansa.

Kuulostaako ohjelma kovin askeettiselta? Kapea tie, vai kuinka? Ei enää nautintoja. Silti voin kertoa, että ei se niin askeettinen ole kuin miltä aluksi näyttää. Kun vanhasta luovutaan tulee tilalle jotain uutta. Vaihtelua löytyy ja hienoja ja herkullisia aterioita saadaan aikaan kun käyttää omaa luovaa kykyään ruoanvalmistuksessa. Nyt ruokatalouden perusteet ovat vain täysin erilaiset kuin ennen. Tapahtuu täydellinen mullistus ajattelussa ja aterioiden suunnittelussa.

On kiintoisaa havaita kuinka tarvitsee määrällisesti vähemmän ravintoa kuin ennen. Koskaan ei ole raskas olo aterian jälkeen — vaan tuntee itsensä todella ravituksi, elinvoimaiseksi ja raikkaaksi. Sama pätee mielen tasolla: on energinen, positiivinen ja kevyt olo.

Siirtyessäni raakaravintolinjalle olen käyttä-

nyt opastajinani mm. seuraavien asiantuntijoiden teoksia: Ann Wigmore, joka on perustanut USAan raakaravintokeskuksen, ja tohtori N. W. Walker, joka on uhrannut vuosikymmenien työnsä tutkiakseen raakamehujen ja raakaravinnon vaikutuksia terveisiin ja sairaisiin sekä irakilainen A. T. Hovannessian.

Ohessa muutamia lainauksia asiantuntijoiden teoksista:

Victoras Kulvinkas: Love Your Body

Miksi keittämätöntä ravintoa? Satwic-rajasic-tamasic-ruoka. "Satwa-ihmiset pitävät ravinnosta, joka lisää heidän elinvoimaansa, energiaansa, lujuuuttaan ja terveyttään. Sellainen ravinto lisää fyysistä ja henkistä elämää. Se on mehukasta, pehmeää, tuoretta ja sopivaa. Raja-ihmiset pitävät ruoasta, joka on väkivaltaisen katkeraa, hapanta, suolaista, kuumaa, kirpeää, happoista ja polttavaa. Se aiheuttaa huonoa terveyttä ja häiriöitä mieleen ja kehoon. Tamas-ihmiset saavat epätervettä iloa ravinnosta, joka on väljähtynyttä, mauttonta, pilaantunutta ja epäpuhdasta. He nauttivat toisten syömisestä."

Orgaaninen, elävä ravinto on paras lääkekeksi, pääsylippusi pitempään elämään. Syö luonnollista ruokaa, joka maistuu sinulle eniten. Laadi dieettisi kehosi määräysten mukaan ottaen huomioon työn jota teet. Vain oma vaistosi tietää todelliset tarpeesi. Unohda kortit, taulukot, ravitsemusohjeiden antajat — ne ovat niitä varten jotka ovat tulleet riippuvaisiksi sivilisoituneesta ravinnosta. Älä käytä hampaita liian kovan ravinnon murskaamiseen.

Luonnollinen ravinto on ravitsevinta kun se syödään raakana, poimittuna suoraan puusta, puutarhasta tai kasvihuoneesta. Keittäminen tuhoaa kaikki entsyymit, lesitiiniin, monet vitamiinit ja suuren osan valkuaisaineista. Jopa 85 % voidaan menettää keitetessä.

Kasvisravintodietillä saat suuremman ravintoarvon ruoastasi ja kuitenkin syöt vähemmän.

Monet saastumisilmiöt estävät entsyymien toiminnan ruoansulatuselimistössä. Saastuminen tuhoaa suurin määrin A, B, C, E ja K-vitamiineja. Siksi on tärkeää syödä ravintoa jossa on paljon entsyymejä ja vitamiineja.

Noin 30 vuoden iässä, kun on käytetty kuumennettua, kuollutta ravintoa, entsyymikokoomus on vähentynyt kudoksissa 30—50 prosenttia. Jos yrittää silloin syödä elävää ravintoa se ei tule täysin sulatettua, koska valitsee entsyymien puute. Idätetyt siemenet ja jyvät rakentavat uudelleen entsyymitasapainon soluihin.

A. T. Hovannessian: Raw-eating

Syy ihmisten sairauksiin on täydellisesti selvitetty. Kaikilla vaivoilla on yksi yhteinen syy ja yksi parannuskeino. Sairaudet johtuvat kypsennetyn ravinnon ja muiden myrkyttävistä aiheuttavien aineiden joutumisesta elimistöön. Ainoa todella vaikuttava keino parantaa sairauksia on luopua kypsennetyn ravinnon ja muiden myrkyllisten aineiden nauttimisesta.

Kypsentaaminen riistää luonnollisesta ravinnosta sen ravitsevat ominaisuudet ja muuttaa sen myrkylliseksi ja vahingolliseksi. Kaikki tieteelliset seikat jotka liittyvät (kypsennetyn ravinnon) valkuaisaineiden, vitamiinien ja kivennäisaineiden ravintoarvoihin ovat ehdottomasti väärinkäsityksiä. Se vaiva ja ne kustannukset jotka maailma uhraa keitetyn ravinnon valmistamiseen on silkkää hyödyttömyyttä.

Ann Wigmore: Be Your Own Doctor

Järkyttävän koe mitä olen saanut seurata oli nähdä ihmisestä erotettujen syöpäsolujen menestyvän keitetyssä ravinnossa, mutta olevan kykenemättömiä elämään raakaravinnossa. Tämä koe opetti minulle jotakin mitä kaikki oppikirjat ja opettajat eivät voi milloinkaan saada mielestäni pois. Ihmisen keholle on keittämätön ravinto ainoa oikea ravintolaji. Keitetty ravinto on kuollutta ja itse asiassa sopimatonta ravinnoksi sekä eläimille että ihmisille.

N. W. Walker: Råsaftterapi

Kaikki raat'at vihannekset ja hedelmät sisältävät kaiken sen sokerin ja kaikki ne valkuaisaineet joita keho tarvitsee. Niitä on niissä hyvin pieniä, mutta tarpeellisia määriä.

On ehdottoman virheellistä uskoa, että ihminen tarvitsee leipää, viljaa tai ryynejä täy-

ILMESTYNYT

Kulttuurikeskus Kriittisen Korkeakoulun
julkaisusarjassa

JOOGA, MEDITAATIO, HYPNOOSI — länsimaaisia näkökulmia

Sisältää seuraavat artikkelit:

Jarl Fahler: Hypnoosi ja jooga ● Harry Halén: Joogan lajien synty ja sisältö ● Osmo Jokinen: Mietiskelyä mantrakaup-
piaista ● Matti Kuusela: Meditaation ole-
mus ja merkitys ● Aimo Palomäki: Medi-
taatiotilojen tieteellinen tutkimus ● Olli
Ruoho: Joogan filosofinen perusta

Tilattavissa maksamalla 10 mk + 2 mk
postikuluja Kriittisen Korkeakoulun ps-
tilille 1683 71-4. Maininta "Joogajulkai-
su", oma nimi ja osoite selvästi tekstaten
tp-korttiin.

Kassila . . .

siarvoiseen ravintoon ja säilyttääkseen kehon-
sa terveenä.

Yleisölle kerrotaan, että lehmänmaito on
parhaita ravintoaineitamme. Se on hyvin har-
haanjohtava puolittotuus. Maito on eniten li-
maamuodostava aine ihmisen ravinnossa ja
on lapsuudesta vanhuuteen saakka kokemus-
teni mukaan pääasiallinen syy vilustumiseen,
influenssaan, hengitystiekatarriin, astmaan,
heinänuhaan, keuhkotulehdukseen, tuberku-
loosiin ja munuaisvaivoihin.

Lopuksi haluan sanoa, että ihminen on on-
nellinen vain kehittyessään. Tämä on hyvä
muistaa ravintoasioidenkin suhteen. Miksi
jäää kerran oppimiensa tottumusten orjaksi
ja sairastua mahdollisesti vanhoilla päivillä
vakavasti kun kerran toisenlainenkin tie on
olemassa. Tie, joka on luonnonmukainen ja
joka johtaa terveyteen.

On hyvä pitää mielessä seuraava suuri pe-
riaate: mitä tuoreempaa ravintomme on, sitä
terveellisempää se on. □

ULTRA

ULTRA on lehti kaikille niille, joita kiinnosta-
vat tuntemattomat ja selittämättömät, inhimil-
lisen tiedon rajoilla olevat asiat. Ultra on alan
monipuolisin ja suurin suomalainen aikakaus-
lehti, joka kertoo esim. seuraavista asioista: pa-
rapsykologia, okkultismi, uskonnot, filosofiat,
jooga, mietiskely, rentoutus, ravinto, luonnon
ja historian arvoitukset, avaruus, ufo.

Ultra ilmestyy kuukauden alussa, 12 numeroa
vuodessa. Lehdellä on noin 50 avustajaa, joista
osa asuu eri puolilla maailmaa. Tietoyhteydet
ovat siis hyvät sekä Suomeen että ulkomaille.
Ultran välityksellä saa myös tuoreita tietoja
alan uusimmasta kirjallisuudesta, yhdistysten
ja kerhojen toiminnasta, lehtikirjoituksista sekä
ennakkotietoja radio- ja tv-ohjelmista.

Ultra-lehteä julkaisee Kustannus Oy Rajatieto,
asianharrastajien perustama yhtiö, jonka yli
400 osakasta edustavat kaikkia alan yhteisöjä
ja suuntauksia. Ultran irtonumeroita saa hyvin
varustetuista lehtipisteistä, mutta edullisinta on
tilata se oheisella kupongilla tai puh. 919-5885.

JOULUKUUN NUMERON (12/78) SISÄLTÖÄ:

Reijo Wilenius: Mihin Steiner-koulu pyrkii?
Tuuli Reijonen: Suomen Parapsykologisen Tut-
kimusseuran 40 vuotta

Timo Laurila: Kuukausi intialaisessa ashramissa
Kyllikki Oksanen: Henkiparannustyö ja valtio
Jyri Lina: Neuvostoliiton uusimmat ufoilmiöt

- 48 sivua
- noin 30 eri kirjoittajaa
- lähes 100 kuvaa
- irtonumerohinta 5 mk

ULTRAN TILAUS

Postita osoitteeseen: Ultra-lehti 17950 KYLÄ-
MÄ tai puh. 919-5885

- ☐ Haluan jatkuvan tilauksen vuoden -79 alus-
ta (12 numeroa = 48 mk).
- ☐ Tilaan Ultran vuodeksi 1979 (12 nume-
roa = 57 mk).
- ☐ Tilaan Ultran puoleksi vuodeksi (6 nume-
roa = 30 mk).

Nimi

Osoite

.....

J. O. Mallander

MAKROBIOTIIKKA — RUOAN DIALEKTIIKKAA

Kiinalaisessa filosofiassa ei spekuloida turhaan maailman synnystä, menosta ja tarkoituksesta, eikä rakenneta monimutkaisia ajatusrakennelmia yleensä — vaan keskitytään siihen *miten* maailma toimii ja ihminen maailmassa. Todelliset oivallukset ovat itsestään selvyksiä, ja mitä yksinkertaisempi ihminen on sitä lähempänä jotain olennaista oivallusta hän on. Tämän Suuren Yksinkertaisuuden kautta maailmankaikkeus sitten ilmentää itseään tuhannella ja yhdellä eri tavalla, loputtomasti. Ei siis tarvitse juosta elämän perään yrittääkseen ymmärtää elämää. Kun elää yksinkertaisesti, täysin tietoisena ja sopusoinnussa ympäristön kanssa, niin elämä tulee hyvin selväksi, kaikessa monitahoisuudessaankin.

Niinpä kiinalaiset viisaat, filosofit ja runoilijat, eivät rakenna monimutkaisia metafyyisiä systeemejä, niinkuin esimerkiksi intialaiset, eivätkä kehitä jalostavia metodeja korkeiden päämäärien saavuttamiseksi. He kertovat miltä tuntuu elää siinä tilassa, mistä muut puhuvat ja mihin menetit johtavat. Kiinalainen viisas yksinkertaisesti ottaa kotiinsa koko universumin, jokapäiväiseen elämäänsä. Niinpä voi aina raskaan ja uuvuttavan länsimaisen filosofian tai intialaisen idealismin jälkeen rentoutua mukavasti Lao Tsen ja Chuang Tsen seurassa... Silti Kiina toimii käytännössä paremmin kuin moni muu kulttuurimaa, esimerkiksi työmoraalisissa, terveydenhoidossa, ympäristökysymyksissä jne.

*

Alussa oli siis — ja on edelleen! — TAO,

josta ei kuitenkaan voi sanoa yhtään mitään. Se on Suuri Yksinkertaisuus — Itse Äärettömyys. Kaikki mitä siitä sanoo kääntyy vaan omaa itseään vastaan. TAO ei siis ole mikään probleema, joka pitäisi ratkaista — vaan itsestään selvä olotila, jota pitää elää. TAO on nimittäin kaikessa, vaikka se ei sinänsä ole mitään. Vaikka se ei ole luotu se on mukana kaikessa luodussa — sen verran voi sanoa, ilman riskejä. Tämä on hyvin yksinkertaista — ja viisaus sekä yksinkertaisuus kulkevat käsi kädessä Kiinassa.

Jossain tapahtui kuitenkin jotain — joku jakautuma, ja joku syke lähti alkuun. TAOsta syntyi yksi; Yksi loi Kaksi; Kaksi Kolme — ja Kolme loi sitten ”kaikki maailman 10.000 asiaa” niinkuin tekninen termi taolaisuudessa kuuluu.

Tässä jatkuvassa luomistapahtumassa ovat keskeisiä käsitteet YIN ja YANG — universumin feminiinisen ja maskuliinisen voiman symbolit. Ne ovat ”Jumalan kaksi kättä”, maailmankaikkeuden moottori; yhdessä he ylläpitävät Elämää. Näiden kahden voiman dynaaminen tasapaino on se toimiva periaate vanhassa kiinalaisessa filosofiassa, taiteesta terveydenhoitoon, akupunktiosta astrologiaan, ruoanlaitosta sotatekniikkaan. Näiden kahden vastakkaisen, mutta toisiaan täydentävän voiman tasapainottaminen elämän eri tilanteissa on taolainen elämäntaito. Tasapainossa YIN ja YANG ylläpitävät terveyden ja vievät henkistä kehitystä ”eteenpäin” (kaikkiin suuntiin...) epätasapainossa ne johtavat sairauksiin, kärsimyksiin yksipuolisuuteen ja suppeaan maailmankuvaan, mikä

ahdistaa ja estää henkistä kehitystä.

YIN ei ole olemassa ilman YANGia, YANG ei ole olemassa ilman YINiä — kummassakin on toisensa ydin. ”Kaikki ilmiöt kantavat YINiä selässään ja YANGia sylissään” sanoo Lao Tse oivallisesti. Ne luovat myös jatkuvasti toisiaan tässä Elämän loputtomassa tanssissa, ja yhdessä ne tuottavat energiaa. YIN vetää puoleensa YANGia, YANG vetää puoleensa YINiä, mutta YIN työntää pois toista YINiä, samoin kuin YANG työntää pois toista YANGia (ristiriidat voivat tuntua kestäättömiltä juuri sen takia että molemmat puolet ovat niin *samanlaisia*...). Mutta kaikki ilmiöt ovat muuttuvia: YIN muuttuu jatkuvasti YANGiksi, YANG muuttuu YINiksi. Mikään ei ole ainoastaan YIN tai YANG. Kaikki koostuu kummastakin voimasta eri yhdistelmissä ja asteissa. Karkealla tasolla se ilmenee fyysisen erilaisuuden muodoissa jotka voivat tuntua ongelmalliselta. Mutta mitä korkeammalle ihminen kehittyy sitä hienosävyisemmäksi tämä prosessi tulee, kunnes se toimii henkisenä värehtelynä joka säätelee koko olemusta.

*

Tämä YIN—YANG-periaate siis toimii kaikissa Elämän prosesseissa taolaisten mukana. Aikaisemmin taolaisuus on tullut tunnetuksi länsimaissa lähinnä taiteiden ja kirjallisuuden kautta. Mutta viime aikoina se on hiipinyt sisään keittiöoven kautta! Ns. vaihtoehtoisessa kulttuurissa on nimittäin viime vuosikymmenten aikana levinnyt *makrobiotikka*, ravinto-oppi, joka perustuu tähän vanhaan taolaiseen filosofiaan. Itse sana tulee kreikasta; ”makro” tarkoittaa Suuri, ja ”bios” = Elämä. Makrobiotikka on siis taito elää Suurta Elämää — tietoisena yksilönä Elämän suuressa tasapainossa. Sanan kaupasi ensimmäistä kertaa eräs tohtori *Hufeland*, Goethen henkilölääkäri, joka myös on kirjoittanut kirjan tästä aiheesta. Sen jälkeen se unohtui välillä kunnes japanilainen filosofi, kirjailija, pasifisti ja ravinto-agitaattori *George Ohsawa* elvytti sen henkiin ja toi sen länteen ja se alkoi levitä 1950-luvulla — etenkin Ranskassa ja Hollannissa, myöhemmin myös USAssa missä liike nykyään toimii voimallisesti. Siellä nimittäin Ohsawan oppilas *Michio Kushi* vetää East West Foundation-nimistä yritystä, joka julkaisee paitsi Kushin perustamaa vaihtoehtoisen kulttuu-

rin kärkelehtiin kuuluvaa *East West Journal* -julkaisua myös *Order of the Universe* -nimistä vihkosta. Näissä on Kushin ja muiden tärkeitä tekstejä. Kushi on myös äsken julkaissut tähän astisista selkeimmän ja perusteellisimman kirjan aiheesta: *The Book of Macrobiotics* (Japan Publishing 1977) jota en epäroisi suositella tässä yhteydessä. Suurimman osan ajastaan Kushin kiertää maailmaa luento- ja seminaaripuuhiissa.

Suomessa makrobiotiikkaa on esitelty jonkin verran, mutta se ei vielä ole tullut sisäistetyksi meillä. Toiset pitävät sitä ehkä liian ”kiinalaisena” juttuna, joka muka on ”vierasta” meille, toiset taas vähättelevät ruoan vaikutusta vallankumouksessa — ”taasko joku uusi ruokamuoti” — ja tietoisuuden kasvussa. Ja tottahan se on että vaikka ruoka antaa meille energiaa, pitää keho kunnossa ja suojaa meitä sairauksilta, niin ei mikään siihen loppu, elämä ei ole pelkkä proteiiniongelma.

Makrobiotikka ei siis ole mikään ruoka-filosofia, vaan tapa ymmärtää elämää, kehittyä siinä, tasapainottamalla elämänsä ruokavalion kautta. Ei ole kuitenkaan mikään sattuma, että makrobiotikka nyt tuo taolaisuutta lautasella: ihmiset ovat hämmästyttävän tietämättömiä siitä mitä he syövät ja miten ruoka vaikuttaa heidän elämänsä. Kuitenkin syödään melkein joka päivä pari kertaa, ensimmäisestä päivästä viimeiseen: ruoka määrää melko pitkälle ihmisen olemusta: ”Sinä olet mitä syöt”, niinkuin sanonta kuuluu. Realistisena ihmisenä myös Brecht tajusi jutun juonen, sanoen että ”ensin tulee ruoka, ja sitten vasta moraali”. Intialainen versio kuuluu: ”Joka hallitsee lautasensa hallitsee maailmansa”.

*

Ja selväähän se on; ilman mitään sen kummempaa lääketieteellistä koulutusta voi nähdä että suurin syy moniin sivistyssairauksiin on väärät ruokatavat, tasapainottomat kulutuskuviot. Ihmiset syövät väärin: liian paljon, liian usein, liian yksipuolisesti ja liian sokeasti. Tämä ei ehkä heti johda sairauksiin, vaan tasapainottomuus kinostuu, kunnes jonakin päivänä sairaus pääsee puhkeamaan. Kun huomaa tällaisia yhteysprosesseja ruoan ja sairauden välillä tuntuu uskottomalta että lääkäriskoulutukseen ei meillä sisälly kuin kahdeksan tuntia ravintooppia neljän—viiden vuoden opiskelun aikana!

Lääkärit eivät yksinkertaisesti tiedä miten ruoka vaikuttaa sairauteen ja terveyteen. Parhaiten se kuvastuu sairaaloiden ruokavaliossa, joka ei juuri poikkea siitä nakki-peruna-läskisoosi-kahvi-ja-viineri-linjalta, joka on vienyt potilaat sairaalaan!

Ruoasta ei kuitenkaan voi tehdä mitään erillistä systeemiä, joka on irrallaan muusta elämästä: siinä makrobiotiikka on paljon kehittyneempi filosofia kuin muut kasvisopit. Jos yksipuolisesti korostetaan esim. raakara-vintodieettiä jonkinlaisena yleispätevänä elämäntyylinä ollaan pahasti harhateillä. *Mikä tahansa yksipuolisuus johtaa tasapainottomuuteen*, jolloin sairaus ennemmin tai myöhemmin on seurauksena. Parantaminen on makrobiotiikan mukaan luonnon tasapainon palauttamista, ihmisten energioiden eheyttämistä. Oireiden poistaminen, johon länsimainen lääketiede tyytyy, ei riitä: terveys on elävä, positiivinen, vasta silloin, kun ihminen jälleen elää sopusoinnussa itsensä ja ympäristönsä kanssa, luovassa vuorovaikutuksessa kaiken kanssa, jolloin energiat virtaavat vapaasti kehossa ja ihminen on avoin muutoksille. Makrobiotiikasta ei voi koskaan tulla fanaatikko, koska hän pyrkii aina näkemään kummatkin puolet kaikissa eri tilanteissa, ja tasapainottamaan niitä.

Niinpä makrobiotikot eivät sano ”syö sitä — muttei tätä” — vaan: *sinun on tiedettävä mitä olet, miten elämä toimii*, tarkkaile mitä syöt ja miten se vaikuttaa sinun elämäsi. Periaatteessa pitäisi terveys olla niin dynaaminen tila, että voisi syödä melkein mitä vaan — ja tasapainottaa elämänsä sitä mukaa. Makrobiotiikka tähtää nimenomaan tällaiseen tiedostamiseen ja sitä kautta vapautumiseen. Koska terveys on tasapainoinen ja luonnollinen tila pyritään siis tasapainoon elämän eri tiloissa, tiedostamalla niitä voimia jotka ovat mukana. Tämä on tietysti Buddhan viitoittama Kultainen Keskitie toisessa muodossa. Makrobiotikot kiinnittävät vain huomiota siihen, että hyvin paljon kärsimystä maailmassa syntyy väärien ruokatottumusten ja kulutussysteemien takia, ja että jo ruoassa tämä tasapainottamisprosessi täytyisi aloittaa.

Toinen piirre, joka erottaa makrobiotikot muista ruokavaliojärjestelmistä on se, että se on *yksilön* tasapainoa huomioonottava, tilanteen ja tapauksen mukaan. Niinpä on mahdotonta laatia jotain ”suomalaista ihannera-

vintoa”, jakaa autoritaarisia reseptejä, joita seuraamalla koko Suomen kansa varmasti tulee terveeksi jne. Keittokirjathan ovat usein hyvin autoritaarisia ja yksisuuntaisia, ja perustuvat usein siihen ajatukseen että se mitä meidän perheessä on todettu hyväksi täytyy päteä myös muihin. Makrobiotiikka lähtee yksilön omista lähtökohdista, hänen YIN—YANG-tasapainostaan. Sitä voi nimittäin ”lukea” suoraan henkilöstä: siniset silmät ovat YIN, tummat ovat YANG, isot korvat ovat YANG, pienet YIN, leveät kasvot ovat YANG, kapeat YIN, ohuet huulet ovat YANG, paksut YIN jne. (Tarkempia taulukoita on makrobiotississa kirjoissa). Tästä saa kompassin suunnistaessaan takaisin luonnon tasapainoon.

*

YIN ja YANG ovat siis symbolisia voimia, jotka toimivat kaikissa yhteyksissä ja niitä voidaan oppia tuntemaan eri ilmiöissä. Kaikki ravintoaineet voidaan luokitella tällaiseen YIN—YANG-asteikkoon, missä se voima, joka on enemmän esillä, määrää sen vaikutuksen. Niinpä jotkut aineet, joita muut vegetaristit käyttävät kritiikittömästi, yksipuolisesti, eivät ole juuri lainkaan makrobiotikkojen käytössä. Tällaisia ovat esim. sokeri, maitotuotteet, munaruuat — mutta myös sellaiset vihannekset kuin tomaatti, kurkku, peruna, herneet ja sienet ovat liian YIN. Niitä täytyy siis syödä harkitusti. Sama koskee melkein kaikkia etelänhedelmiä, jotka ovat kasvaneet aivan toisessa ilmastossa kuin meidän. Jos esimerkiksi tiedetään että ihannetasapaino YIN:YANG on 5:1 (eikä 1:1, kuten ehkä voisi luulla) ja tiedetään että tomaatti, peruna ja kurkku ovat suhteeltaan 500:1 niin ymmärretään, että niiden syönti suuremmassa määrin johtaa tasapainottomuuteen. Ja melkein kaikki sairaudet ovat seurausta liian YIN-pitoisesta elämästä yleensä. Hyvin YINisiä ovat myös kahvi, tee, makeiset ja kaikki juomat, kuten viini ja olut, joten niitä täytyy jättää pois jos muuten on liian YIN. Jos on liian YANG (= sisäänpäinkäntynyt, sulkeutunut, ”kipsissä”) alkoholilla voi olla rentouttava, avaava vaikutus, sopivissa määrin käytettynä.

Liha taas on hyvin YANG, samoin kananmunat, juustot, riista ja eräät pavut, kuten Chick-pavut ja adukipavut. Niitä siis voi käyttää (jos esim. on liian YIN), mutta jos

niitä syö liian paljon, se johtaa pian siihen tilanteeseen, missä täytyy saada jotain YINiä heti perään — jolloin kahvi, olut, viini tai jotain vastaavaa tuntuu luonnolliselta. Ja niin vyöry on liikkeessä: YIN tuottaa YANGia ja YANG taas lisää YINiä jne. Tasapaino ei ehkä heti horju, mutta joskus varmaan ja silloin ihminen sairastuu.

On kuitenkin huomattava, että ihminen on aika venyvä, sopeutuva ja kestävä olio, joten tasapaino ei heti ilmennä itseään. Vaistomaisesti jonkinlainen tasapainottamisprosessi on menossa koko ajan eri asteilla. Luonto kyllä hoitaa hommansa — usein meidän tahdostamme riippumatta, mutta meissä kuitenkin. Useimmat ihmiset jotka syövät väärin elävät kyllä *jonkinlaisessa* tasapainossa, vaikkakin makrobiotikko sanoisi sen terroritasapainoksi. Silloin käy ylikierroksilla (liian paljon YIN ja YANG) ja se ilmenee maanis-depressiivisenä kuviona, tai muuten vain ailahtelevuutena. Ja niin kuin judossakin (joka rakentuu tähän YIN—YANG-voimien tajuaamiseen) vastustaja voi helposti käyttää hyväkseen ailahtelevaa tasapainottomuutta. Toisaalta täytyy myös osata antaa periksi eri tilanteissa jos haluaa voittoa. Dynaaminen tasapaino on hyvin avoin tilanne.

*

Mitä siis pitäisi syödä? Reseptejä en aio jakaa, koska eri ihmisillä on aivan eri tarpeet. Mutta yleisviivoja voi ehkä piirtää, vaikka hän, joka haluaa syventyä tähän elämäntyyliin voi täydentää tietojaan esim. Ohsawan ja Kushin kirjoista, ja ottaa itse selvää miten YIN ja YANG toimivat hänen omassa elämässään.

Makrobiotiikka rakentaa tasapainoisen ruokavalionsa *viljatuotteille*, koska viljat ovat kaikkein parhaiten itsessään tasapainoitettuja. Riisi, ohra, vehnä, tattari ja ruis keitettynä, leipänä, puurona tai muilla tavoin valmistettuna muodostavat rungon. Noin 60 % aterista koostuu yleensä näistä. Vihannekset täydentävät tätä, yhdessä papujen ja siementen kanssa ne muodostavat noin 30 % annoksesta. 10 % aterista voi olla nestemuotoista, esim. keittoa. Nestettä ei nautita aterian yhteydessä, vaan vasta puoli tuntia aterian jälkeen. Makrobiotikot eivät käytä niin paljon nesteitä kuin esim. laktovegetaristit eivätkä yhtään maitoa, vain kirkasta vettä ja jotakin yrttiteetä. Mausteita ei käytetä, vain

jotain yksinkertaista ja tasapainoista, kuten timjamia ja basilikaa. Vihannekset voidaan valmistaa eri tavoin, ja makrobiotiikka ei käytä niin paljon raasteita kuin muut vegetaristit: se on liian YIN, varsinkin usein käytettynä. Vihannekset voidaan yangisoida esim. paistamalla niitä öljyssä, jolloin neste haihtuu mutteivät elintärkeät mineraalit ja hivenaineet.

Paljon riippuu tietysti siitä, minkälainen ihminen on, mitä työtä hän tekee jne., mutta ei makrobiotikko tietenkään lihaa pelkää: sitä voi syödä silloin tällöin. Tässä kylmässä talvi-ilmastossa se on usein paikallaan. Toinen asia on tietysti se, että liha nykyään usein sisältää lisäaineita ja muutenkin on luonnottomasti kasvatettu (ns. broileriperiaatteella, jolloin kaikki kasvuvaiheet kiihdytetään keinotekoisesti). Tämä johtaa tasapainottomuuteen. Riistatuotteet taas voivat olla parempia, sekä silloin tällöin myös kala. Mutta huomioiden lihankulutuksen vinouttavaa ja riistoa ylläpitävää osaa länsimaisessa kulttuurissa, sitä pitäisi yleensä vähentää. Jo senkin takia, että esim. yhden sian ruokkiminen teurastuskuntoon vie niin paljon kasvisproteiinia pois kasvissyöjiltä, että 10 intialaista talonpoikaa voisivat elää hyvin pari vuotta samalla soijapapumäärällä, mikä tyrkytetään sialle.

Jos kuitenkin syö lihaa silloin tällöin niin sen voi tasapainottaa eri menetelmillä, esim. mietiskelyllä. Henkilökohtaisesti pidän enemmän tasapainoisesta lihansyöjästä kuin fanaattisesta vegetaristista. Ja joissakin kulttuureissa on pakko syödä lihaa. Esimerkiksi tiibetiläiset buddhistit syövät lihaa, koska vihanneksia ei siinä maassa liiemmästi kasva. Monet heistä ovat kuitenkin erittäin tasapainoisia, positiivisia ja henkisesti kehittyneitä.

Ja viime kädessä makrobiotiikka tähtää juuri tiedostamiseen, henkiseen kasvuun ja vapautumiseen. Makrobiotiikka, ruoan dialektiikka, palvelee tuota päämäärää. Tasapainoinen ja tietoinen ruokavalio edistää paljon sellaisia ominaisuuksia, jotka vievät yksilöä selkeämpään ja herkemään elämäntajuamiseen. Mutta tämä tulee varmasti selvemmäksi omien kokemusten kautta kuin tällaisten kirjoitusten välityksellä. Jos todellisuutta alkaa tiedostaa tätä YIN—YANG-kompassia hyväksi käyttäen alkaa ehkä pian huomata, että Elämä Itse on suuri maksuton yliopisto, täynnä dynamiikkaa kaikilla tasoilla, niin galakseissa kuin ruokalautasellakin! □

ERICH FROMMIN IHMISKÄSITYKSESTÄ

Erich Fromm kutsuu psykoanalyysiaan humanistiseksi vastakohtaksi puhdasoppiselle freudilaiselle psykoanalyysille. Freud edusti perinteistä käsitystä perusristiriidasta ihmisen ja yhteiskunnan välillä ja perinteistä oppia ihmisluonteen pahuudesta. Freudin käsityksen mukaan ihminen on pohjimmiltaan epäsosiaalinen. Fromm väittää, että ihminen on luonteeltaan sosiaalinen. Ihmisen perusvietit eivät ole sidoksissa hänen vaistonvaraisiin sukupuolisen nautinnon tarpeisiinsa, vaan niihin erityisolosuhteisiin, jotka ovat tunnusomaisia inhimilliselle olemassaololle ja välttämättömyyteen löytää uusi tapa suhtautua ihmiseen ja luontoon; tapa joka ottaa huomioon ihmisen luovan yhteisyyden ja yhdesäolon tarpeen.

Freudin *homo sexualis* on yhtä vieras käsite kuin klassisten kansantaloustieteilijöiden *homo economicus*. Kunnmassakin tapauksessa ihminen on kaukana kokonaisuudestaan ahdettuna kapeisiin elämän lohkoihin. Humanistinen psykoanalyysi pyrkii korvaamaan freudilaisen kaavan (seksuaalisesta) libidokehityksestä henkilökohtaisten ominaisuuksien kehityksellä ihmistenvälinen ja sosiaalinen käsitein. Ihmisen persoonallisuusrakenne on kauttaaltaan sosiaalinen. Tämä on Frommin ihmiskäsityksen perusajatus.

Pako vapaudesta

Mielenkiintoinen esimerkki Erich Frommin historian näkemyksestä on vapauden problematiikka kirjassa *Pako vapaudesta* (1955). Tässä teoksessa hän analysoi toisen maailmansodan kauhuja vasten ihmisen pakenevista itsestään ja vapaudestaan. Ihminen voi toteuttaa itseään ainoastaan yhteydessä muihin ihmisiin; yhteisön tarve on siksi ihmisellä perustavaa laatua oleva. Uuden ajan alusta lähtien ihminen on jatkuvasti vapautunut ulkoisesti. Hän on irtautunut niistä vanhoista kiinteistä yhteisöistä, jotka olivat tyypillisiä keskiajan yhteiskunnalle. Ihmisen ulkoinen vapautuminen ja yksilön syntyminen olivat renessanssin tärkeimpiä ihanteita. Mutta aina 1800-luvun lopulle saakka ihminen oli si-

doksissa uskontoon ja uskonnolliseen yhteisöön. Mutta Nietzschen todettua, että Jumala on kuollut ja 1900-luvun nopean sekularisoinnin johdosta ihminen irtautui uskonnosta ja siitä normi- ja arvomaailmasta, mikä uskontoon liittyi. Fromm väittääkin, että nykyihminen ei ole kyennyt sopeutumaan uuteen tilanteeseen ja on siksi kehittänyt joukon pakomekanismeja voidakseen niiden avulla päästä yksinäisyyden tunteestaan ja yksinäisyyttä seuraavasta ahdistuksesta. Nämä pakomekanismit luovat psykologisen taustan totalitaariselle 30-luvulle: fasismille ja natsismille.

En usko, että natsismi voidaan selittää psykologisesti tai edes sosiaalipsykologisesti. Poliittisella järjestelmällä tai yhteiskunnallisella muodostelmalla on myös historiallis-taloudelliset edellytyksensä. Tästä huolimatta Frommin kirja "Pako vapaudesta" on mielenkiintoinen, koska siinä vapauden problematiikka on Frommin psykologian lähtökohtana.

Ihminen tavarana

Ihmisen vapautta eivät uhkaa ainoastaan yksinäisyys ja turvattomuus. Paljon vaarallisempaa on tavarafetisismi, byrokratia ja ihmisen standardisointi. Tavaramarkkinoiden hallitsemassa yhteiskunnassa myös tavaramarkkinat itse tunkeutuvat ihmiseen ja muuttuvat osaksi hänen persoonallisuuttaan. Ihmisestä tulee täten pakkaus, johon on koottu erikoiset vaihtoarvot yhdeksi, muodostuen hänen "persoonallisuudekseen". Ts. on paketoitu ne ominaisuudet, jotka tekevät oman itsensä myymisen helpoksi: ulkonäkö, koulutus, tulot ja ennuste menestymisestä. Jokainen pyrkii vaihtamaan tätä pakettia suurimpaan mahdolliseen kurssiin ihmismarkkinoilla. Elämän kulku koetaan yhtäläiseksi investoinnin kanssa, joka tuo voittoa pääomalle. Investoitavaa pääomaani ovat elämäni ja persoonani.

Tämä tulkinta elämästä yrityksenä johtaa ihmisen äärimmäiseen standardisoimiseen tai kuten amerikkalainen sosiologi Lewis Mumford asian ilmaisee: myöhäiskapitalistinen yhteiskunta "voi viime kädessä tuottaa vain

laumaihmissen, joka on kykenemätön spontaaniin, omintakeiseen toimintaan. Parhaassa tapauksessa se tuottaa potilaan, joka on sopeutunut ja kurinalainen tehdäkseen lähes pateettisuuteen asti yksitoikkoista työtä. Ja tämän ihminen tekee yhä enenevässä määrin ilman vastuuta vaihtoehtojen vähetessä. Lopputulos on luontokappale, jota ehdolliset refleksit ohjaavat — mainostojen ja nykyaikaisen liike-elämän toivoma ihanne, jota tosin koskaan ei ole täysin saavutettu. Tämä tyyppi on totalitääristen ja puolitalitääristen hallitusten propagandaministeriöiden ja suunnitteluosastojen ihanne. Paras yleistys tällaiselle olenolle on, että ”et aiheuta vaikeuksia”. Tällaisten ihmisten paras hyve on, että he ”pysyvät nahoissaan”. Lopulta tällainen yhteiskunta tuottaa vain kahdenlaisia ihmisiä: niitä, jotka kontrolloivat muita ja niitä, joita kontrolloidaan.”

Sosiologi Max Weberin oppilaana Fromm analysoi tavarafetismin ja byrokratian välistä yhteyttä. Fromm näkee byrokratian tavarafetismin hallinnollisena ilmauksena. Byrokratian henki valtaa kulttuurin, yhteiskunnan ja ihmisen ja uhkaa perinteisiä demokraattisia oikeuksia. Johtamisen ongelmat, kirjoittaa Fromm, johtavat erääseen vieraantuneeseen kulttuurin suurimpaan ongelmaan: byrokratisoitumiseen. Sekä suurteollisuus että hallinto ovat byrokratian valtaamat. Byrokraatit ovat esineiden ja ihmisten hallinnon erikoisasiantuntijoita. Johdettavan koneiston suuruudesta ja sen aiheuttamasta abstraktista olotilasta johtuen byrokraatin suhde väestöön on täysin vieraantunut. Hallittavat ihmiset ovat objekteja, joita byrokraatit eivät kohtele enempää rakkaudella kuin vihallakaan vaan täysin persoonattomasti. Hallintobyrokraatilla ei saa virantoimituksessa olla tunteita. Hänen on käsiteltävä ihmisiä ikäänkuin he olisivat lukuja tai esineitä.

Arvonihilismi

Frommin humanistisella psykologialla on monia yhtymäkohtia eksistentialismiin. Näistä merkittävin on kiinnostus ihmisen valinnanmahdollisuuksiin ja valinnanvapauteen. Mutta erotukseksi esim. Jean-Paul Sartren idealistisesta käsityksestä valinnanmahdollisuuksien riippuvuudesta ainoastaan ihmisen omasta asennoitumisesta ja hänen perimmäistään intentionaalisesta luonteestaan Fromm

näkee valinnan ongelmakentän suhteessa yhteiskuntaan. Tietty yhteiskuntarakenne määrittää ennalta valinnanmahdollisuudet. Ihminen kun on luonteeltaan läpikotaisin sosiaalinen.

Fromm arvostelee yhteiskunnallisen näkemysensä pohjalta ankarasti arvonihilismia, joka on tunnusomaista psykoanalyyksille ja eksistentialismin tilanne-etiikka. Arvonihilismi johtaa ihmistä harhaan ja vaikuttaa viime kädessä ihmisen sopeutumiseen tavaramarkkinoihin ja byrokratisoitumiseen. Arvonihilismi johtaa minän heikkenemiseen, mikä muuttaa yksilöstä laumasielun. Kirjassaan ”Man for himself” (1949) Fromm kirjoittaa, että ”Freud ja hänen koulukuntansa ovat kieltämättä tuoneet arvokkaan lisän etiikkaan selvittämällä irrationaaliset arvoarvostelmat, mutta heidän arvokäsityksensä oli suhteellinen millä on ollut negatiivinen vaikutus etiikan ja myös psykologian kehitykseen... haluan uudelleen korostaa humanistisen etiikan arvoa ja osoittaa, että tietomme ihmisluonteesta ei johda etiikan suhteellisuuteen vaan päinvastoin vakaumukseen siitä, että moraalin juuret ovat ihmisluonnossa itsessään ja että moraalinormit rakentuvat tietyille ihmiselle tunnusomaisille ominaisuuksille ja niiden loukkaaminen aiheuttaa sielullisen ja emotionaalisen hajaannuksen”. Humanismi ja normatiivinen etiikka ovat lähtemättömästi toisiinsa sidotut.

Eksistentialinen dilemma

Erich Frommin persoonallisuusteorian kaksi pääkäsitettä ovat valinnanvapaus ja eksistentialinen tilanne. Ihmisen historia yhteiskunnallisena olentona alkoi siitä, kun hän vapautui ykseydestä luontoon ja tuli tietoiseksi itsestään jonain erillisenä luontoon ja kaltaisiinsa nähden. Pitkän aikaa historian kuluksa tämä tietoisuus oli epäselvä. Yksilö oli edelleen liittyneenä luonnolliseen ja sosiaaliseen yhteyteen: vaikka hän osittain oli tietoinen itsestään jonain erillisenä olentona, tunsikin hän samalla itsensä osaksi maailmaa ja elinympäristöään. Yksilön jatkuva irtautuminen alkuperäisistä kytkennöistään — prosessi, jota voitaisiin kutsua nimellä ”yksilöityminen” — näyttää saavuttaneen lakipisteensä uudella ajalla humanismin, uskonpuhdistuksen ja nykyhetken välisinä vuosisatoina.

Itsetietoisuus, järki ja mielikuvitus ovat saattaneet ihmisen ainutkertaiseen asemaan

eläinkuntaan ja luontoon nähden. Tämä asema ei kuitenkaan sisällä pelkkiä hyviä puolia. Ihmiseltä puuttuvat eläinten vaistot, joiden avulla sopeutuminen maailmaan olisi ongelmaton ja luonnollista.

Ihmisen olemassaoloon kuuluu erilaisia ristiriitoja, joita hän ei voi poistaa, ristiriitoja, jotka hajoittavat hänen olemassaoloaan. Näitä ristiriitoja Fromm kutsuu eksistentiaalisiksi. Eksistentiaaliset ristiriidat voidaan jakaa kolmeen tyyppiin:

Elämän ja kuoleman välinen ristiriita. Ihminen on tietoinen tästä tosiasista ja se vaikuttaa ratkaisevasti hänen elämäänsä. Kristillinen käsitys kuolemattomuudesta on eräs monista yrityksistä poistaa tämä ristiriita.

Ihmisen kuolevaisuus aiheuttaa ristiriidan yksilön toteutuneiden ja niiden mahdollisuuksien välillä, jotka olisivat voineet toteutua, mikäli elämällä ei olisi takarajaa. Tämä toinen olemassaolon (eksistentiaalinen) ristiriita on seuraus ensimmäisestä ristiriidasta.

Ihmisen olemassaoloon kuuluu, että hän on tietystä suhteesta sekä eristetty että sidottu: hänen itsetietoisuutensa eristää hänet sekä luonnosta että muista ihmisistä. Hänen on pakko järkensä avulla itse tehdä ratkaisut. Samalla hän ei kuitenkaan voi sietää yksinäisyyttä. Hänen onnensa ja turvallisuutensa riippuu siitä solidaarisuudesta ja yhteisyydestä, joka kehkeytyy yhdessäolosta muiden ihmisten kanssa. Eksistentiaalisia ristiriitoja ei voi sekoittaa historiallisiin ristiriitoihin. Viimeksimainitut eivät ole välttämättömiä inhimilliselle olemassaololle, koska ne ovat ihmisten luomia ja siten ratkaistavissa. Silloinkin, kun hallitseva yhteiskuntaluokka haluaa esittää ristiriidat väistämättöminä.

Eksistentiaalisia ristiriitoja ei sitä vastoin voi poistaa: ihminen voi ainoastaan reagoida niihin eri tavoin. Ihmisten erilaiset reaktiot eksistentiaaliin ja historiallisiin ristiriitoihin erittäin vaihtelevissa elämäntilanteissa luovat erilaisia persoonallisuummalleja. Eksistentiaaliset ristiriidat antavat malleille tiettyä yleismaailmallisuutta, kun sitävastoin historialliset ristiriidat muodostavat loputtoman moninaisuuden, joka on tyypillinen tietylle yhteiskunnalle.

Eksistentiaaliset mallit

Fromm erottaa toisistaan kaksi eksistentiaalista mallia: tuottavat ja tuottamattomat.

Näissä malleissa piirtyvät ihmisluonteen peruspiirteet, hänen erityinen suhtautumisensa maailmaan, ihmisiin.

Luonteenpiirteet määräävät ja muokkaavat ihmisen elämänsänsä. Ne luovat perustan hänen mahdolliselle sopeutumiselleen yhteiskuntaan ja muihin ihmisiin. Sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriolot muovaavat luonnetta, tai tietoisuutta. Siksi esim. tietyn yhteiskuntaluokan ihmisillä esiintyy yhteisiä luonteenpiirteitä. On siis olemassa tietyt yhteiskunnalliset luonteenpiirteet. Nämä erotuvat yksilöllisistä luonteenpiirteistä, jotka riippuvat henkisistä ja aineellisista eroavaisuuksista kasvuympäristössä, vanhempien persoonallisuudessa, jokaisen yksilön rakenteellisesta erilaisuudesta jne.

Tuottavan tyyppin kuvaan kuuluu, että hänellä on perustavaa laatua oleva suhtautuminen itseensä ja maailmaan, aktiivisuus kaikilla inhimillisten toimintojen alueilla. Tuottavuus on ihmisen kyky mahdollisimman suuressa määrin toteuttaa myötäsyttyisiä ja historiallisia mahdollisuuksiaan ja käyttää hyväkseen ainutkertaisia taipumuksiaan. Ihmisen on samastuttava potentiaalisten mahdollisuuksiensa kanssa ja tämä edellyttää, että hän on vapaa kahdessa merkityksessä: hän ei ole jonkin toisen henkilön hallitsema, joka kontrolloi hänen mahdollisuuksiaan ja hän kokee sisäisen vapauden. Ensinmainittu on vapautta ulkopuolisesta pakosta, toinen ehto sisältää itsessään positiivisen päämäärän: vapautta johonkin. Nämä vapaudet ovat tietystä suhteesta toisiinsa. Positiivinen vapaus edellyttää myös vapautta ulkoisesta pakosta.

Ihmisellä on tuottava suhde maailmaan toiminnan ja ymmärtämisen kautta. Ihminen luo esineitä ja luomistapahtumassa hänellä on valta aineeseen. Hän ymmärtää maailmaa älyllään ja tunteellaan järjen ja rakkauden avulla. Tuottavan rakkauden peruselementtejä ovat huolenpito, kyky vastavuoroisuuteen, kunnioitus ja ymmärrys. Järjen ja tuottavan etsinnän avulla yksilö kykenee tunkeutumaan asioiden ytimeen, ts. etsimään oleellista, tapahtumien kaikkein yleisimpiä ja yleismaailmallisimpia piirteitä.

Tuottamattomat tyypit

Tuottamaton ote elämään on tuottavan vastapuoli. Fromm erottaa neljä erilaista tuottamatonta tyyppiä: vastaanottavaisen, hy-

väksikäyttävän, kitsaan ja liikemiesmäisen.

Vastaanottava tyyppi on täysin muista ihmisistä riippuvainen. Hän tarvitsee jatkuvasti muiden ihmisten tukea ja apua tunties- saan itsensä hämmentyneeksi ja kykenemät- tömäksi tekemään päätöksiä. Hän katsoo, että ainoa tapa saada haluamansa, on saada se ulkoa päin. Hän on kykenemätön luo- maan jotain omin käsin, kykenemätön oma- toimisuuteen.

Muita hyväksikäyttävä tyyppi edellyttää edellisen tavoin, että hyvä tulee ulkoa sillä erotuksella, että vastaanottavan tyyppin odota- taessa hyvän tulevan ikäänkuin lahjana, hy- väksikäyttävä tyyppi tuntee pakonomaista tarvetta saada tahtonsa läpi väkivallalla ja viekkauksella. Hyväksikäyttävä tyyppi on toi- sin sanoen kuitenkin tarmokas yksilö.

Kitsaalla tyyppillä ei ole odotuksia saada jotain ulkoa. Hän rakentaa itsensä ja ulko- maailman väliin seinän ja yrittää säästävai- syydellä välttää kuluttamasta. Tämän hän katsoo lisäävän riippumattomuuttaan ja ”va- pauttaan”.

Liikemiestyypin on myöhäiskapitalistisessa yhteiskunnassa yleisin tyyppi, mikä johtuu yhteiskunnan talousjärjestelmästä, kapitalis- mista. Tavarankannan arvo määräytyy ky- synnän ja tarjonnan mukaan; sama koskee nyttemmin myös yksilöä. Tästä johtuen ihmi- nen tietoisuudessaan pitää itseään tavarana ja arvoaan vaihtoarvona. Ts. hänen arvonsa määräytyy sen mukaan kuinka suuri menestys hänellä on ihmismarkkinoilla. Ihminen kokee sisäiset mahdollisuutensa erillään omasta persoonastaan. Ne eivät ole olemassa itsensä toteuttamista varten, vaan myyntiä varten jatkuvasti muuntuvilla markkinoilla. Var- muutta identiteettiinsä liikemiestyypin ei etsi suhteesta itseensä ja mahdollisuuksiinsa vaan muiden hänestä muodostamasta käsityksestä. Siten arvovalta, arvonnanto, menestys jne. kor- vaavat hänelle aidon identiteetin tunteen.

”Liikemiesmäisten” henkilöiden väliset suhteet ovat ulkokohtaisia. Kiintyminen kohdis- tuu ainoastaan toisen myyviin ominaisuuksii- siin. Tämä on puolestaan luonnollinen seu- raus siitä, että ihmisen täytyy olla ”vapaa”, siis vapaa yksilöllisyydestään, koska voima- kas luonteenpiirre saattaisi olla markkinoi- den tarpeiden vastainen.

Yllämainitut luonnehdinnat ovat ideaali- tyyppejä. Yksityinen ihminen voi olla usei- den tyyppien sekoitus. Kuitenkin jokin nel-

jästä tyyppistä on yleensä hallitseva. Puhtaat tyytit eivät tietenkään ole ristiriidattomia. Sosiologisesti tarkastellen on liikemiestyypin mielenkiintoisin. Sitä voidaan pitää Marxin vieraantumisteorian uutena muunnoksena.

Sosiaalistuminen

Elämän kulkuun kuuluu kaksi erilaista suh- detta ulkomaailmaan: samaistuminen ja so- siaalistuminen. Edellä kuvatut neljä tyyppiä kuuluvat samaistumisen piiriin. Ts. yksilöiden tarpeentyydytys tapahtuu hankkimalla esineit- tä ja samastumalla niihin.

Sosiaalistuminen on Frommin mukaan ih- misen toinen tapa päästä kosketukseen maail- man kanssa, mitä vastaa hänen erityinen ta- pansa solmia suhteita muihin ihmisiin.

Yksilön mekanisoituminen ja vieraantu- minen yhteiskunnasta ovat aiheuttaneet sen, että ihminen tuntee itsensä eristetyksi, epä- varmaksi ja avuttomaksi. Ainoa ja pysyvä tapa päästä tämän tunteen herraksi on posi- siivinen vapaus, vapaus johonkin mikä sisäl- tää myös sen, että ihminen toteuttaa sisäisiä mahdollisuuksiaan.

Toinen epävarman ja eristetyn ihmisen mahdollisuus on erilaiset pakomekanismit, mikä tarkoittaa, että ihminen pakenee va- pauttaan, yksilöllisyyttään ja minuuttaan välttääkseen ahdistuksen.

Frommin mukaan kulttuurin ja historian kannalta kolme merkittävää pakomekanis- mia ovat: autoritäärinen käyttäytyminen, tu- hoava käyttäytyminen ja automaattinen yh- denmukaisuus.

Autoritäärinen käyttäytyminen ilmenee alistamistarpeena ja vallanhimona. Tai toi- sin sanoen masokistisina ja sadistisina taipu- muksina. Nämä taipumukset ovat toisilleen täysin vastakkaisia ja esiintyessään yhdessä ne muodostavat autoritäärisen käyttäytymi- sen mallin, yksilöstä tulee Teodor Adornon sanojen mukaisesti autoritäärinen ihminen. Sekä masokistiset että sadistiset taipumukset auttavat yksilöä — ainakin jonkin aikaa — pakenemaan eristyneisyyttä ja voimattomuuden tunnetta. Tämä ratkaisu muodostuu eri- laisista symbioottisista yhdistelmistä, joiden pohjana on kyvyttömyys seistä omilla jaloil- laan ja päästää yksilölliset kykynsä valloilleen. Yksilöllisen minän poispyyhkiminen ja yri- tys sitä kautta voittaa sietämätön voimatto- muuden tunne on vain eräs puoli masokis-

tisiä taipumuksia. Toinen on pyrkimys päästä osaksi jotain suurta ja mahtavaa, sulautua ja imeytyä siihen täysin oman minän ulkopuolella. Tämä voima voi olla henkilö, instituutio, Jumala, kansakunta, Johtaja jne.

Sadististen taipumusten ydin on nautinto olla toisen herra. Tämä nautinto voi masokististen taipumusten tavoin tulla vain aika ajoin tyydytetyksi. Sadistin ”minä” katoaa hänen pyrkiessään tekemään muut itsestään riippuvaisiksi, jotta hän sillä tavalla saavuttaisi voiman, joka häneltä riippumattomana ”minänä” puuttuu. Psykologisesti tarkasteltuna masokistiset ja sadistiset taipumukset ovat saman symbioottisen tarpeen ilmaisu. Tämä sisältää sen, että minä ei voi olla autonominen. Kyvyttömyys kestää yksilöllisen minän yksinäisyyttä on aina symbioottisen suhteen takana ja siten on ymmärrettävissä miksi masokistiset ja sadistiset luonteenpiirteet sekoittuvat toisiinsa. Fromm antaa tästä esimerkiksi ihmisten persoonallisuudenrakenteen natsi-Saksassa. Myös Adorno, tosin ehkä ahtaen psykologisoivasti, näkee autoritäärisen persoonallisuuden fasismiin yhtenä synnä.

Autoritäärisellä henkilöllä on aina korkeampi taho hänen oman minänsä ulkopuolella. Voima, jolle hän ei voi mitään — ainoastaan alistua. Tämä johtaa yksilöiden ja yhteiskunnan ”säilyttämiseen”: useimmat historiallisista syistä johtuvat seikat selitetään ”luonnon laeiksi”. Frommin ja myös Adornon mukaan autoritäärisen luonne esiintyy useimmiten keskiluokassa — sen keskeisestä sijainnista johtuen: he kumartavat ylöspäin ja lyövät alaspäin.

Tuhoava käyttäytyminen

Toinen pakomekanismi on tuhoava käyttäytyminen. Masokististen ja sadististen taipumusten tavoin tuhoava käyttäytyminen johtuu perinpohjaisesta kyvyttömyydestä yhteisyyteen ja tuottavaan toimintaan. Loppu-tulos on tämän puutteen aiheuttama ahdistus ja eristäytyminen. ”Tuhoava ihminen” ei pyri pakenemaan tuntemuksiaan symbioottiseen suhteeseen, vaan hän on yksin ja yrittää hallita kaikkea minän ulkopuolelta tulevaa, minkä hän kokee uhkaavana. Mitä enemmän elämän viettejä — ts. omatoimisuutta, aistillisia ja henkisiä mahdollisuuksia — tyrehdytetään, sitä voimakkaammin ilmenee tuhoava

käyttäytyminen.

Yksilöt ja sosiaaliset suhteet, jotka muodostuvat esteeksi elämälle, ovat tuhoavan käyttäytymisen lähtökohtat. Ja Fromm katsoo, että alempi keskiluokka viettää erityisen estynyttä elämää.

Tämän mielipiteen jakaa Frommin kanssa Max Weber kirjassaan ”Protestantismin etiikka ja kapitalismin henki”. Weber selittää elämänvastaisuuden johtuvan keskiluokan protestanttisuuden askeettisesta perinteestä. Perinteestä joka syntyi kapitalismin lapsuudessa ja jota keskiluokka kiihkeimmin ja yleisimmin edusti.

Automaattinen yhdenmukaisuus

Kolmas pakomekanismi on sosiologisesti tarkastellen mielenkiintoisin ja se vastaa suurin piirtein yhteiskuntakuvausta, jossa tavara-fetisismi, byrokratia ja liikemiestyyppi ovat vallitsevia.

Automaattinen yhdenmukaistuminen tar-koittaa sitä, että ihminen hylkää yksilöllisen minänsä: hän pakenee ympäristön määräämään persoonallisuuteen ja hänestä tulee juuri sellainen kuin muut odottavat hänen olevan. Tätä persoonallisuudenrakennetta amerikkalainen sosiologi David Reisman kutsuu ”ulkoapäin ohjatuksi ihmiseksi”. Kun automaattinen mukautuminen tällä tavoin poistaa eroavuudet ympäristön ja minän väliltä, ihminen osittain murtaa eristäytyneisyytensä ja ahdistuneisuutensa. Hänestä tulee yksi miljoonista samanlaisista roboteista. Sillä joka kerta kun ihminen ”sopeutuu” yhdenmukaistavan paineen alla, osa hänen elävää minäänsä estyy ja sen korvaa pseudo-minä. Lopputuloksena näemme, että alkuperäinen minä, ts. tarve kaikkeen sielulliseen toimintaan, korvautuu ”pseudo-minällä” jolloin pseudo-toiminta korvaa alkuperäiset toiminnot: ajattelun, tunteet, tahdon. Minän kadottaminen saattaa ihmisen avuttomuuden ja ahdistuneisuuden tilaan ja hän yrittää lievittää tätä ahdistusta mm. pyrkimällä suurempaan yhdenmukaisuuteen. Automaattinen ihminen, jota myös Aldous Huxley kuvaa teoksessaan *Uusi uljas maailma*, on myöhäiskapitalismin ihanneluomus: hän on ”joustava” ja kulutusystävällinen. Hänellä ei ole minuutta ja hän on helposti manipuloitavissa. Autoritäärisen ja tuhoavan käyttäytymisen pakomekanismit ovat pääasiassa selitettävissä psyko-

logisin termein ja niiden teoreettinen kiinne-kohta on psykoanalyysissä. Automaattisen mukautumisen Fromm selittää historiallisesti ja sosiaalisesti. Teoreettisesti tarkasteltuna automaattisen mukautumisen kuvaus liittyy marxilaisuuteen ja aivan erityisesti Frankfurtin koulukuntaan. Theodor Adorno ja Max Horkheimer, kuten myöhemmin Marcuse ja Jürgen Habermas ovat seikkaperäisesti analysoineet tajuntateollisuuden leviämistä myöhäiskapitalistisessa yhteiskunnassa.

Useilla Frommin kirjoituksilla on liian spekulatiivinen leima. Hänen tieteellinen näkemysensä on objektiivisidealinen. Useat hänen myöhemmistä 60- ja 70-luvun teoksistaan ovat pelkkiä kopioita hänen tärkeimmistä töistään 40- ja 50-luvuilla, siis ajalta jolloin Frankfurtin koulukunnan vaikutus oli voimakkain.

Frommin idealismista on luovuttava, mutta rationaalista ja oleellista hänen kulttuurikriittikissään on mielenkiintoinen joskaan ei moitteeton yhteiskunta-analyysi klassisen porvarillisen humanismin lähtökohdista. Erich Frommia lukee kuin nuorhegeliläistä iskulausetta: "Todellisuus ei ole järkevää vaan järkevää on todellista." □

KIRJOJA

Virkamies pahoinvointivaltiossa

Jarkko Rosenlund: Pikku valtiomies. Gummerus 1978 (256 s.)

Esikoisromaaniksi varsin taitavasti Jarkko Rosenlund hahmottelee eräitä nyky-Suomen ominaispiirteitä: poliittista valtapeliä sekä rajujen yhteiskuntamuutosten jalkoihin jääneiden ihmisryhmien pahoinvointia, muutamien yksilöiden kokemana.

Romaanin ajankohtaisina raameina ovat kevään 1978 poliittiset tapahtumat, joita tarkastellaan lähinnä päähenkilön, hallitussihteeri Martti Salon väsynein silmin. "Aidon tunnistettavasti" kirjoittaja käyttää oikeita nimiä eturivin poliitikoistamme. Entinen STT:n työmarkkinatoimittaja osoittaa tuntevansa tilanteen, taustat ja henkilöt; luonnehdinnat ja repliikit sattuvat kohdalleen. Tosin poliitikkojen kannanotot toistuvat henkilökohtaisissakin keskusteluissa jokseenkin samanlaisina "poliittisen asemasodan klisheinä", kuin ne esiintyvät päivittäin julkisissa tiedotusvälineissä. Uutta informaatiota politiikkamme voimahahmojen ja heidän uskollisten avustajiensa mielenlaadusta ei juuri tule esille, vain demarien kuvaus on hieman vivahteikkaampaa, mikä viittaa kirjoittajan kulissientakaisen kokemusmaailman yksipuolisuuteen. Suhteellisen

asiallisessa "lehdistökatsauksessa" heijastuu kuitenkin tietty johtavien ammattipoliitikkojen arvostus, puolueeseen katsomatta. — Valitettavasti varsinainen "poliittisen päätöksenteon mekanismin" käsittely pysähtyy sujuvaan johdantoon, jota on siroteltu pitkän teosta.

Kirjan pääteema on 1970-luvun suomalaisen yhteiskunnan pahoinvointi. Nopeiden yhteiskunnallisten muutosten, massoitumisen sekä pien- ja suuryhteisöjen hajoamisen juuriltaan kiskaisemien ihmisten elämän tyhjyys; nukkumalähiöiden kontaktiton, lamaannuttava lokeroituminen vuokra- tai velkaneliöihin; työn raskas yksitoikkoisuus ja kilpailuyhteiskunnan paineet; kaikki nämä ahdistavat ihmisiä, jotka lannistuneina tuskaillevat elämänsä tarkoituksettomuutta. Pääteema korostuu voimakkaasti Martti Salon ja hänen lähisukulaistensa ajatuksissa.

Salo on maalauskodista lähtenyt, nyt 35-vuotias "vanhus", joka päiväunelmissaan muistelee 1960-luvun muutoksen huumaa ja ihmettelee, mikä siinä meni vikaan. Uusvasemmistolaisen aallon harjalla hän tuli suoraan yliopiston penkiltä ja mielenosoituksista ministerin poliittiseksi sihteeriksi ja leipätyi siitä valtion virkamieheksi, joka vähitellen tylsistyy tuhertaessaan raskassoutuksessa virkakoneistossa puolueensa, SDP:n hyväksi. Turhautuneisuudessaan hän ajautuu yhä syvenevään ahdistuneeseen välinpitämättömyyteen ja siitä kriisiin — alkoholkierre, vatsahaava, sairaala — joka (takakannen mainostekstin mukaan) "pakottaa hänet tajuamaan itsensä, perheensä, työnsä ja taustansa". Tällaista käännekohtaa ei kirjan sivuilta kuitenkaan voi lukea, edes rivien välistä, ellei sillä siten tarkoiteta "Uffen" Salolle tarjoamaa etene-mismahdollisuutta, jota tämä jää kirjan lopussa miettimään.

Politiikan valtapelin ja siinä nappulana olevan pikku valtiomiehen (lue: virkamies) kuvauksen ohella Rosenlundin teksti soluu aidon tuntuiseksi erityisesti Salon äidin mietteissä, tämän muistellessa toistuvina takaumina kansalaissotaa ja sen jälkitapahtumia sekä havainnoissa poikiaan tarkkailemalla maailman menoa ja ihmisten luonteen muutosta. Muut henkilöhahmot ovat huomattavasti teennäisempiä, epäilemättä todellisten ihmisryhmien vastineita mutta karikatyyreja, joilla kaikilla on syytä tai toisesta paha olla nyky-yhteiskunnassa.

Uutistoimittajana oppinsa saanut Rosenlund rakentaa kirjansa juonen ja ratkaisut melko yksinkertaiseksi kuvioksi. Martti Salon alamäkiierre palauttaa hänet sairaalan kautta takaisin virkapöytänsä ääreen, ilman että mitään vihjettä muutoksesta näkyisi. Salon veljenpoika, taistolaisopiskelijan karikatyyri, joka äidin ohella edustaa kirjassa ainoata "aatteellisuutensa" säilyttäneitä hahmoja, ei löydy omaan identiteettiongelmaansa ja ympäröivän todellisuuden ristiriitoihin muuta ratkaisua kuin itsemurhan. Muut kohauttavat olkapäitään, kukin tavallaan, ja jatkavat omilla ahdistuneilla askareissaan...

Kaavamaisiin ratkaisuihin kirjoittaja tyytyy myös vyöryttäessään henkilöhahmojensa suulla ihmisten pahoinvoinnin syyt yhteiskunnan perusrakenteen muuttumattomuuden, kapitalismin ja suurpääoman niskoille. Hieman rehellisempää olisi ollut painottaa, että jokseenkin kaikki puolueet, ja juuri so-

sialidemokraatit etunenässä, ovat olleet voimakkaasti ajamassa sellaista yhteiskuntakehitystä, jonka seurauksia hänen kuvaamansa ihmiset apaattisina kokevat ja havainnoivat. Huolimatta monin paikoin osuvasta nyky-yhteisömme kritiikistään, Rosenlundin teos edustaa siten ns. ideologista eli voimatonta tietoisuutta (viitatakseni erääseen R. Wileniuksen käyttämään ajatukseen).

Kirjan pessimistinen perusvire ei siis tarjoa mitään ratkaisua esitetyille ongelmille. Ajatus paluusta maalle torjutaan kyllä melko tehokkaasti kelvottomana vastauksena. Ainoana "todellisena" vaihtoehtona tulee usein esiin vallanpitäjien vaihtaminen (kapitalisteista sosialisteihin) mutta vaila viittaustakaan siitä, miten sitä valtaa pitäisi käyttää, jotta pahoinvoinnista päästäisiin. Siinä mielessä kirjan sanoma on jokseenkin tyhjä. — Toivoa sopii, että Rosenlund seuraavassa teoksessaan keksii, miten yhteiskuntarattaan pyörimissuuntaan voidaan vaikuttaa ja mihin suuntaan; suhteellisen vaatimattomia esimerkkejä löytyisi jo nytkin.

Raimo Ruottu

Kirjavihjeitä

Malcolm Bradbury: Ajan mies (suom. Pentti Saarikoski). 327 s. WSOY 1978.

— "Testasin tällä romaanilla muutamaa kotimaista ystävääni, suomalaisen intelligentsijan edustajaa, ja vaikutus oli —: kirja ärsytti, tuotti hupia, nauratti, hohotutti." Näin kertoo Rauno Velling esitelyssään — osuvasti. Englantilainen kirjailija on tehnyt pirullisen yhteenvedon siitä, miten 60-luvun puheenaiheet koettiin muotisosiologiien ja opiskelijoiden piirissä. Sopii soveltaa Suomessaakin tapahutuneisiin kiehuntoihin. (OJ)

Oskar Reponen: Suomalaisia selvänäkijöitä. 256 s. Otava 1978.

— Kun meikäläiset kustantajat ovat huomanneet, että ns. yliluonnolliseen vivahtava kirjallisuus menee kaupaksi, on kiire tehdä kotimaisiakin koosteita käännösten jatkeeksi. Alueen kartoituksen "järkevästämiseksi" Jari Koposella kumppaneineen riittää töitä. (OJ)

Avoim kirja. Sivumäärä n. 13 mm. Otava 1978.

Tämän filosofiaan luokitellun teoksen mottona on Franz Kafkan toteamus: "Kirjoja, jotka tekevät meidät onnellisiksi, voimme tarpeen tullen kirjoittaa itse". Nollapiste-runokokoelman tekijänä arvostan tätä, mitä ilmeisimmin Paavo Haavikon oivalluksesta, julkaistua kirjaa. (OJ)

Lue lapselle! Toimittaneet Tuula Ikonen — Satu Marttila — Kari Vajärvi. 279 s. Weilin+Göös 1978.

— YK:n Lasten vuoden kynnyksellä ilmestynyt tietoteos lapsesta kuvan, kielen ja joukkotiedotuksen maailmassa. Osin tiedot eivät ole ihan ajan tasalla, mutta se ei häitä, sillä perusasiat pätevät. (OJ)

Lukutikku kirjallisuuden lukijalle. Toimittaneet Mirjam Polkunen — Pekka Suhonen — Auli Viikari. 281 s. Weilin+Göös 1978.

— Kun koulua on niin helppo haukkua, niin todettakoon taas kerran, että harva oppii koulussa täysin purjein seilaamaan kirjallisuuden maailmanmerillä. Tiedetään, että vain pieni vähemmistö lukee suurimman osan kaunokirjallisuutta, joten yksikään opaskirja, joka vikittelee kirjallisuuteen, ei ole pahitteeksi. Tämän lukemisoppaan taso on taattu vahvoilla tekijänimillä: Eila Pennanen, Pekka Tarkka, Vilho Viksten, Harry Forsblom, Kai Laitinen, Hannu Makelä, ja Outi Nyytäjä — plus toimittajat. (OJ)

KULTTUURIKESKUS KRIITTINEN KORKEAKOULU

Osoite: VÄINÄMÖISENKATU 25 A 11 00100 HELSINKI 10

Puhelin: 44 85 14 (ma—pe klo 9—13), ps-tili 1683 71-4

kevätkausi 1979 alkaa

TIISTAINA 30.1. KLO 19 STEINER-KOULULLA, LEHTIKUUSEN. 6

TAITEESTA JA KAUNEUDESTA

Arkkit.yo Matti Kuusela

Kommentti: arkkit. Keijo Petäjä

(INKA + KKK)

KEVÄTKAUDEN OHJELMA JULKAISTAAN KOKONAISUUDESSAAN
KATSAUS 1/79:SSÄ. OLETKO MUISTANUT UUSIA TILAUKSESI?

Tilaa Katsaus

vuodeksi 1979

Tilaukset kätevimmin maksamalla 40 mk/vuosikerta ps-tilille 715 56-0/
Katsaus-KKK, Väinämöisenkatu 25 A 11, 00100 Helsinki 10. Tilaaajan
nimi ja osoite selvästi painokirjaimin!

Katsaus ilmestyi vuosina 1957—68 ja jälleen vuoden 1973 alusta, aloit-
taen nyt jo seitsemättä (yhdeksättätoista) vuosikertaansa.

Katsaus on Kriittisen Korkeakoulun julkaisu ja puoluepoliittisesti riip-
pumaton.

Katsauksen kirjoittajat edustavat hyvin erilaisia elämäncatsomuksia ja
mielipidesuuntia. Käsittelemme suoraan ja avoimesti tämän hetken
oleellisia kysymyksiä esittämättä niihin mitään 'oikeaoppisia' vastauksia.

Katsauksen aihepiirit ulottuvat kaikille elämän alueille, mutta erityi-
sesti se pyrkii käsittelemään kulttuurin ja yhteiskunnan kehityksen
perusteita, mm. seuraavilla alueilla:

- talous, energia ja ekologia
- ihminen, perhe ja yhteisö
- laki, hallinto ja politiikka
- tiede ja filosofia
- kasvatus ja koulutus
- lääketiede ja terveys
- kulttuuri ja taide

Katsaus sisältää Kriittisessä Korkeakoulussa pidettyjä esitelmiä, alustuk-
sia ja keskustelupuheenvuoroja sekä muita ajankohtaisia — tai ajatto-
mia — ongelmia käsitteleviä kirjoituksia.

Katsaus ennakoi: siinä käsitellään keskeiseksi nousevia kysymyksiä usein
huomattavasti aikaisemmin kuin ne tulevat muualla esiin. **Kannattaa
siis pysyä Katsauksen vuositilaajana!**